

ASTORIAS

Az előadó-művészeti szervezetek jogállása, valamint az állami támogatásuk rendszere

Tartalomjegyzék:

I. RÉSZ

Az előadó-művészeti jogok szabályozásának rendszere

Bevezetés.....	3
<u>1. Jogszabályi környezet</u>	4
1.1 Alkotmányos felhatalmazás.....	4
1.2 Nemzetközi szerződések.....	4
1.3 Ágazati törvények.....	5
1.4 Az előadó-művészeti törvény megalkotásának előzményei.....	6
1.5 Az előadó-művészeti jogok magánjogi szabályozása.....	7

II. RÉSZ

A 2008. évi XCIX. törvény rendelkezései

<u>Bevezetés</u>	7
<u>1. Alapelvek</u>	8
<u>2. Jogkörök</u>	8
2.1 A miniszter.....	8
2.2 Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanács és a Nemzeti Művészeti Tanács.....	9
2.3 Az előadó-művészeti bizottságok.....	10
2.4 Az előadó-művészeti államigazgatási szerv.....	11
<u>3. Az előadó-művészeti szervezetek nyilvántartás és besorolása</u>	11
3.1 Művészeti Szakszervezetek Szövetsége által alkotott „A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása” törvényjavaslatának kategóriái.....	11
3.1.1 Nemzeti Előadó-művészeti Szervezet.....	12
3.1.2 Országos Előadó-művészeti szervezet.....	12
3.1.3 Állami vagy önkormányzati előadó-művészeti szervezet.....	12
3.1.4 A nem állami vagy önkormányzati előadó-művészeti szervezet.....	13
3.2 A 2008. évi XCIX. törvény hatályos rendelkezései.....	14
3.2.1 Nemzeti előadó-művészeti szervezet.....	15
3.2.2 Kiemelt előadó-művészeti szervezet.....	15
<u>4. Az állami támogatás rendszere</u>	16
4.1 A színház és táncművészeti szervezetekre vonatkozó elvárások.....	18
4.2 A zeneművészeti szervezetekre vonatkozó elvárások.....	18
4.3 A pályázati rendszer.....	20
4.3.1 Művészeti szempontok.....	21
4.3.2 Szakmai szempontok.....	21
4.3.3 Társadalmi hatás.....	22
4.3.4 Gazdasági szempontok.....	22
4.3.5 Jogorvoslati eljárás.....	23
4.3.6 Szerződéskötés.....	23
4.3.7 A támogatás folyósítása.....	23
4.3.8 A támogatás elszámolása és ellenőrzése.....	23
<u>5. A művészeti munkavégzés fontosabb szabályai</u>	24
5.1 A munkaviszony létrejötte.....	26
5.2 A munkaviszony megszűnte.....	27
5.2.1 A zeneművészeti szervezetekre vonatkozó különös szabályok.....	27
5.3 A vezetői munkakörre vonatkozó speciális szabályozások.....	28
<u>6. Végrehajtási rendeletek</u>	28
<u>7. Összegzés</u>	29
<u>Forrásjegyzék</u>	30

I.RÉSZ

Az előadó-művészeti jogok szabályozásának rendszere

Bevezetés

Egy nemzet jövője szempontjából a kulturális, művészeti értékek gondozása kiemelt fontosságú, hiszen a tágabb értelemben vett kultúra az a kapocs, amely összetart egy nemzetet. A nemzeti kultúra fenntartása különösen fontos hazánk esetében, mivel az Európai Unió tagságából adódó csökkenő gazdasági autonómia miatt nemzeti öntudatunk fenntartásában egyre nagyobb szerepet fog játszani a kulturális értékek ápolása. Ez csak erőteljes állami szerepvállalással érhető el, amint a nyugat-európai államok többsége is jelentős összegeket költenek ilyen célokra. A kulturális élet mindig is szerves kapcsolatban állt az állami, társadalmi célok meghatározásával, megvalósulásával, ezért az államnak mindig is volt valamennyi (hol több, hol kevesebb) beleszólása a kulturális élet, és a kulturális intézmények működésébe, már csak a finanszírozáson keresztül is.

A támogatási rendszer struktúrája azonban igen eltérő a nyugati országokban. Az állami szerepvállalásnak több formája is ismert, amelyek szoros kapcsolatban állnak az állami berendezkedés típusaival. A „művezető állam” elsősorban a szovjet tervgazdaságok idején volt elterjedt Európa keleti felében. Az állam minden folyamatot teljes mértékben kontrollál, minden személyi döntési jogosultság az állam kezében összpontosul, a források elosztása is az állam által intenzíven elvárt értékorientáció mentén történik. Magyarországon ez a szerepvállalási modell működött, egészen 1989.-ig. A „menedzser állam” felfogása a nyugati országokban figyelhető meg. A kulturális autonómia gyakorlatilag sérthetetlen, semmilyen elvárt ideológiai irányvonal nem veszélyezteti a művészeti élet szabadságát. Az állam tartja fenn a kulturális intézményrendszert, amelybe igyekszik bevonni a versenyszféra szereplőit is. Németországban a finanszírozást elsősorban a helyi önkormányzatok, városok, vagy tartományok biztosítják. A németországi támogatások mértéke az ezredfordulón 2,01 milliárd eurót tett ki. A települések, önkormányzatok ezen összeg 55%-át adják, a tartományok 38%-ot, a szövetség pedig 7%-ot. Németországban a magántámogatások mértéke kisebb, a köztámogatásoknak mintegy 3%-át teszi ki.¹ Olaszországban az előadó-művészetek támogatása valamelyest háttérbe szorul, mivel az olaszok jegyzik az UNESCO világörökségi listájának mintegy 40%-át. Az elosztható pénzek nagy része a kulturális örökségek megóvását biztosítják, ebből kifolyólag az előadó-művészetek a teljes kulturális költségvetésnek csak a 10%-át kapják meg. A 10%-nak a 60%-a elsősorban a zenei élet támogatását biztosítja.² Ennek némileg ellenképe, a főleg Angliában elterjedt „mecénás állam” modell. Nagy-Britanniában elfogadott az az álláspont, hogy minél kevésbé avatkozik be az állam a kulturális életbe, annál jobb lesz a művészek és művészet helyzete. Miközben a kilencvenes évek elején Franciaországban a teljes költségvetés 1%-a jutott a kulturális kiadások fedezésére, addig ez az arány Angliában 0,22% körül kezdett el stagnálni.³ Az Egyesült Királyságban a kulturális minisztériumnak nincs érdemi befolyása a művészetekre, ugyanis ez a terület az 1946-ban alakult Arts Council of Great Britain irányítása alatt áll, amely 1994-ben négy nemzeti Arts Council-ra oszlott (wales, skót, angol és északír). Ezeken az intézményeken keresztül történik a köztámogatások újraelosztása. Az Arts Council England 2003–2006 közötti három éves költségvetése több mint egy milliárd font. Közvetlen költségvetésének nagy része a zene és a színház között oszlik meg. A területi eloszlás tekintetében London igencsak kiemelkedik, támogatásaink összege meghaladja a többi régió kiutalt összegeit. A Scottish Arts Council évi 51 millió fontot juttat a művészet javára, az Arts Council of Wales 17 millió fonttal, az Art Council

1 Uo.

2 Uo.

3 Robert Lacombe: *Az előadóművészetek támogatási politikái Európában*

Fordította: Fejér Tamara, Hajós Katalin, Kolesár Krisztián, Újvári Pintér György

Kézirat, 2004. október

of Northern Ireland 8,4 millió fonttal gazdálkodik Itt már nem tart fenn az állam semmilyen kulturális intézményt, ezeket a piaci folyamatokra bízta, a politikának gyakorlatilag nincs befolyása a számottevő döntések meghozatalára, ugyanis a pénzek elosztását fél-civil szervezetekre bízta. Az amerikai modell az ún. „részegítő állam”, a legliberálisabbnak mondható mind közül. Itt az állam semmiféle konkrét szerepet nem vállal, sőt, attól kifejezetten igyekszik távoltartani magát. A politikai szférának nincs a kulturális életre hatást gyakoroló intézményrendszere, kizárólag közvetetten, adókedvezmények formájában igyekszik elősegíteni a művészeti alkotások létrejöttét. E különféle szerepmodellek, bár elérőek, de mindegyik kétféle követelményt takar. Az államnak egyfelől biztosítani kell a művészet autonómiáját, az önkifejezés szabadságát, másfelől gondoskodnia kell a kulturális értékek megőrzéséről, fenntartásáról, többnyire anyagi szerepvállalással. Az első követelmény a művészeti alkotótevékenység területe, azaz az alkotóművészek (írók, zeneszerzők, képzőművészek) tevékenységét érinti, az alkotás művészi szabadságát védi. A második inkább a művek előadásához kapcsolódik: ez az állam által – bizonyos szelekció alapján - biztosított közvetítő, megőrző, fenntartó közeg terepe, amely az előadóművészek, kiadók, média világa.

Az alkotás szabadságának és a művek fennmaradásának, közönséghez eljuttatásának mértéke jeleníti meg minden kultúrpolitika két fő támpontját, melynek eszközei a be nem avatkozást biztosító szabályozás, valamint az állami támogatási rendszer.

E dolgozat tárgya az utóbbi témakör, azaz az előadó-művészet jogi szabályozásának, és az e területen elengedhetetlen állami támogatás rendszerének vizsgálata. A szerző - mint Zeneakadémiát végzett, gyakorló előadó-művész - rá kíván világítani az előadó-művészeti szabályozás pozitív és negatív elemeire, tükröt próbál tartani az előadó-művészeti szervezetek elé. Mivel közjogi szempontból vizsgálódó, átfogó elemzés még nem jelent meg ebben a témában (magánjogi beállítottságú kutatásból is csak néhány), a dolgozat személyes tapasztalatokra, valamint interjúkra is épít.

I. Jogszabályi környezet

1.1. Alkotmányos felhatalmazás:

Min a bevezetőben láttuk, a művészet kibontakozásának egyik meghatározó eleme a gondolat szabadsága, emellett azonban támogatásra, állami gondoskodásra is szüksége van. A magyar alkotmány korábban is deklarálta a művészeti élet szabadságát.⁴ *Új alaptörvényünk* is kiemelt fontosságot tulajdonít a művészeti alkotás szabadságának.⁵ Az állam másik feladata a be nem avatkozás mellett az értékek megőrzése, amelyre vonatkozó állami feladat-meghatározást szintén az Alaptörvény tartalmazza, az alapvető rendelkezések között.⁶ Eszerint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása, és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.

1.2. Nemzetközi szerződések:

A művészeti életre vonatkozóan több, a magyar jogrendszer által is elismert nemzetközi egyezmény az irányadó:

I. *Az Egyesült Nemzetek Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya*⁷

Az egyezmény deklarálja azt, hogy nézetei miatt senki sem zaklatható. A szabad véleményalkotás és véleménynyilvánítás a lelkiismereti szabadság részének tekintendő, mely magában foglalja

4. Az 1989-ben módosított 1949. évi XX. törvény 70/G§(1)

5. Alaptörvény X. cikk (1)

6. Alaptörvény P cikk

7. 1976. évi 8. tvr 19. cikk

mindenfajta adat és gondolat határok nélkül történő megismerésének és terjesztésének a szabadságát, tekintet nélkül arra, hogy az szóban, írásban, nyomtatásban, vagy művészi formában történik. Ezen alapjogok csakis olyan esetekben korlátozhatóak, amelyeket a törvény kifejezetten megállapít, úgy mint mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg az állambiztonság vagy a közrend, a közegészség vagy a közérkölség védelme érdekében.

II. *Az Egyesült Nemzetek Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya*⁸

Az egyezségokmány 15. cikke kimondja, hogy mindenkinek jogában áll részt venni a kulturális életben, lelkiismereti és gondolati szabadságának kiteljesítése érdekében. Az államok kötelezik magukat az alkotó, kutató tevékenység folytatásához elengedhetetlenül szükséges szabadság biztosítására és tiszteletben tartására, valamint elismerik a tudomány és kultúra területén történő nemzetközi kapcsolatok és együttműködés előmozdításából és fejlesztéséből származó előnyöket.

III. *Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről*⁹

Az egyezmény az előadó-művészeket megillető magánjogi jogosultságok szabályozásának főbb irányelveit tartalmazza, melyek részletes kibontása a szerzői jogról szóló törvény III. fejezetében történik meg.

IV. *Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben, Rómában létrejött nemzetközi egyezmény*¹⁰

Elsősorban ez az egyezmény szabályozza részletesen az előadó-művészek jogait és kötelezettségeit a hangfelvétel előállítókhoz, valamint a hangfelvétel terjesztőkhöz kapcsolódóan.

1.3. Ágazati törvények:

Az alkotmányi, illetve nemzetközi keretből és feladatokból adódóan számos törvény biztosítja a kulturális, művészeti élet autonómiáját és kibontakozását.

a.) A kulturális örökség védelméről szóló törvény¹¹ a művészeti alkotásokat általánosan, bármilyen egyéb feltétel vizsgálata nélkül is a nemzeti kulturális örökség részének ismeri el.

b.) A szerzői jogról szóló törvény¹² kimondja, hogy a szerző és ahhoz kapcsolódó jogok szabályozása meghatározó szerepet tölt be a szellemi alkotás ösztönzésében, a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek a megóvásában.

c.) A Nemzeti Kulturális Alapprogramról szóló törvény¹³ értelmében a nemzeti, egyetemes értékek létrehozásának, megőrzésének, hazai és határon túli terjesztésének a támogatására, a központi költségvetés elkülönített fejezeti kezelésű előirányzatot rendel.

d.) A közhasznú szervezetekről szóló törvény közhasznú tevékenységnek tekinti a kulturális tevékenységeket¹⁴

8.1976.évi 9. tvr 15. cikk

9.2004.évi LXIX. törvény

10.1998.évi XLIV. törvény

11.2001.évi LXIV

12.1999.évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, preambulum

13.1993.évi XXIII

14.1997.évi CLVI. törvény 26. § c) 5. pont

e.) A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvény szerint a közművelődéshez való jog gyakorlása közérdeknek, a közművelődési tevékenységek támogatása pedig közcélnak minősül¹⁵

f.)Az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló törvény¹⁶

Emellett az állam az *államháztartás* részeként, a közkiadásokat meghatározó állami költségvetés előirányzataként rendel forrásokat - többek között - az állami művészeti intézmények fenntartására, a kulturális feladat finanszírozására, a kulturális szaktörvények végrehajtására, valamint helyi önkormányzatok művészeti feladatokat ellátó jelentősebb szervezeteinek támogatására.

Minden kultúrpolitika alapkérdése, hogy milyen területeken szükséges állami szabályozás és támogatás a kulturális értékek megőrzése, mint alaptörvényi cél teljesítéséhez, a piaci folyamatok ugyanis egyedül nem elégségesek. A szabad, önálló alkotói munka kibontakozásához a szabad művészi vélemény-kifejezés mellett a szerzői jogok elismerése és biztosítása szükséges. A továbbiakban azonban – vizsgálódásaink közjogi jellege miatt, részben önkényes választás alapján - a művészeti élet másik nagy területével, az előadó-művészek jogállásával, államhoz való viszonyával foglalkozunk. A terület jelentősége abban áll, hogy megfelelő minőségű előadás nélkül bizonyos művészeti alkotások (színház, zene, tánc) nem jutnak el közönségükhöz, fennmaradásuk nem biztosított. A további fejtegetések elsősorban a zene- tánc- és színházművészeti előadó-művészek együtteseinek jogállásáról, és foglalkoztatásáról szólnak. Az Országgyűlés - többszöri nekifutásra elkészített törvénytervezet alapján - 2008 végén fogadott el törvény e szabályozási területről. Az alábbiakban a törvény létrejöttének előzményeit, fő tartalmi elemeit mutatjuk be, és megvizsgáljuk ezek megfelelőségét, valamint esetleges hiányosságait is.

1.4 .Az előadó-művészeti törvény (Emtv) megalkotásának előzményei

A szocializmus időszakára a kultúra „kézből etetése” volt jellemző, a korszakot az átlátható szabályozás hiánya, a közvetlen állami irányítás jellemezte. A meghatározó zenei együttesek állami intézményként működtek. Az ideológiai alapon gondosan szelektált kulturális javakhoz az állam olcsó hozzáférést biztosított a társadalom számára. A rendszerváltás után a kulturális viszonyok rendbetétele sokáig váratott magára, a piaci viszonyok megjelenése azonban előbb-utóbb szükségessé tette egy új szabályozási környezet kialakítását. A első, az előadó-művészeti szervezetek státuszának rendezésére tett kísérletek 1997-ig nyúlnak vissza. Akkor a közművelődésről szóló törvényhez¹⁷ az előadó-művészek szakszervezete készített egy olyan javaslatcsomagot, amelynek a törvénybe iktatása hosszú távon rendezte volna az előadó-művészek jogállását oly módon, hogy részletesen meghatározta volna azokat a kritériumokat, amelyek teljesítése esetén az egyéni művész, illetve az előadó-művészeti szervezet igénybe vehetett volna állami támogatásokat. Ez a javaslat azonban a későbbiekben nem került beépítésre törvénybe, pedig annak strukturális felépítése lehetővé tette volna a annak beillesztését. Végso soron a közművelődési törvény nem egy egységes kulturális kódexként jelent meg, hanem egy finanszírozási törvényként, amelyből hiányoztak azok a státuszjogokat érintő elméleti alapok, amelyek egy átfogó szabályozáshoz alapot adtak volna.

A Mozgóképtörvény¹⁸ 2004-ben történő életbe lépése újból felszínre hozta a filmen kívüli, többi művészeti ág jogalkotási szükségleteit. Az alkotmány is kimondta azt, hogy a Magyar Köztársaság tiszteletben tartja és támogatja a tudományos és művészeti élet szabadságát, a tanszabadságot és a tanítás szabadságát.¹⁹ Mindezek ellenére sem az előadó-művészet támogatása,

15. 1997. évi CXL. törvény 73. § (1) bekezdés

16. 2008. évi XCIX. törvény

17. 1997. évi CXL. törvény

18. 2004. évi II. törvény

19. 1949. évi XX. törvény 70/G § (1)

sem a művészeti támogatások szabályozása nem jelent meg az ágazati törvények szintjén, semmilyen konkrét szabályozás nem foglalkozott a kérdéssel, ellentétben például a tudományos élet szabályozásával, amely a Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvény keretein belül részletesen szabályozást nyert²⁰

Ezek után a művészeti szakszervezetek kongresszusa egy határozatban fogadta el, hogy lépéseket tesznek az ágazati szabályozás megvalósításáért, mellyel kapcsolatban részletes egyeztetések történtek az akkori kormánnyal is. Az Emtv. megjelenését egy nagyon komoly szakmai előkészítő munka előzte meg, melynek keretében 2003-ban megszületett a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége által alkotott „A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása” törvényjavaslat. A javaslat egy komplex szervezeti rendszer felvázolásával igyekezett választ adni az előadó-művészeti élet jogi hiányosságaira, konkrét kategóriákba sorolva az előadó-művészeti szervezeteket, valamint meghatározva az állami támogatások elosztásának részletes szabályait, deklarálva azt, hogy a ráfordítások nem felesleges kiadások, hanem hosszú távú befektetések a jövő humán-erőforrásába.

A 2002-es kormányváltás után a javaslatot nem szavazta meg ugyan az országgyűlés, de a megkezdett munka következményeként 2008 végén elfogadták az „előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól” szóló törvényt (Emtv)-²¹

1.5. Az előadó-művészeti jogok magánjogi szabályozása:

Az Emtv. mellett számos jogszabály foglalkozik az előadó-művészeti jogokkal, a közjogi szabályozás mellett külön törvényekben kapnak helyet a magánjogi jogosítványok, úgy mint a művészek személyi és vagyoni jogai, szerzői jogi védelem és az öröklési jogi jogosítványok.

A művész személyi jogosultságai tekintetében elsősorban a Polgári Törvénykönyv²² rendelkezései az irányadók, ugyanis az, akinek szellemi alkotásához fűződő jogát megsértik polgári jogi igényt támaszthat. A személyes jogosultságok között említhetjük a név-feltüntetés jogát, illetőleg a mű integritásvédelmét.

Vagyoni jogosultságokat a szerzői jogi törvény²³ szabályozza, melyek közül a többszörözés, terjesztés, bérbeadás, haszonkölcsönzés, nyilvános bérbeadás, nyilvánossághoz közvetítés, átdolgozás, kiállítás a legfontosabbak.

Az előadó-művészeti jogok a szerzői jog szomszédos jogosultságaiként jelennek meg (együtt a hangfelvétel előállítókkal, rádió-tv szervezetekkel, film előállító szervezetekkel). Az öröklési jogosítványok tekintetében szintén a szerzői jogi törvény az irányadó, mely kimondja, hogy minden vagyoni jogosultság öröklhető (a személyi jogok értelem szerűen nem). Az előadást 50 évig illeti meg jogvédelem, a szerzői jogok a szerző életében, illetve halála után 70 évig érvényesíthetőek.

II. RÉSZ

A 2008. évi XCIX. törvény rendelkezései

Bevezetés

A törvény az alkotmányban megfogalmazott állampolgári kulturális jogok érvényesítése céljából jött létre. A jogszabály preambulumban deklarálja azt, hogy az előadó-művészeti tevékenység nagymértékben hozzájárul a nemzeti, egyetemes értékeink megtartásához, valamint az ifjúság kultúra értő közönséggé neveléséhez. Kiemelt feladatnak tekinti a törvényalkotó a kisebbségi, etnikai művészeti élet támogatását, hiszen az Alaptörvényünk államalkotó tényezőként ismeri el őket²⁴, valamint kötelezi az államot a nemzetiségi kultúra megőrzésére. Kiemelt

20 1994. évi XL. törvény

21 2008. évi XCIX. törvény

22 1959. évi IV. törvény

23 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról III. fejezet

24 Magyarország Alaptörvénye 2011. április 15. Nemzeti Hitvallás

feladatként deklarálja továbbá az intézményrendszer fejlesztését, valamint az ehhez kapcsolódó anyagi erőforrások átlátható, célszerű felhasználását és a társadalmi igazságosságnak megfelelő elosztását.

Az előadó-művészeti törvény fejleszteni kívánja a magyar anyanyelvű kultúrát, támogatni kívánja a társulatokban megvalósuló értékteremtő munkát, ezzel is ösztönözve a magyar alkotások létrejöttét, vendéglőadások megvalósulását. A magyar kultúra kiemelkedően fontos részét képezi a határon a túli magyarság kulturális egységének a támogatása, ennek keretében a törvény külön támogatja a határon túli magyar művészeti alkotások létrejöttét. A művészetoktatási-nevelési feladatok ellátásának javítását, kutatási-dokumentációs tevékenységek támogatását anyagi források bevonásával kívánja ösztönözni. A megvalósítás eszközei a szakmai együttműködés, döntés-előkészítés és érdekegyeztetés struktúrájának a megalkotása, a központi költségvetésből elnyerhető támogatási feltételek lefektetése, valamint az előadó-művészeti szervezetekben foglalkoztatott munkavállalókra vonatkozó sajátos munkajogi szabályok megállapítása.

1. Alapelvek

A művelődéshez való jog érvényre juttatásaként, az állam a központi költségvetés terhére előadó-művészeti szervezeteket tart fenn, valamint hozzájárul ahhoz, hogy a helyi, illetve a kisebbségi önkormányzatok megteremthessék az előadó-művészeti tevékenység anyagi feltételeit, biztosítván ezzel a művészeti élethez történő helyi hozzáférés megvalósulását. A művészeti élet dinamikus fejlődése mindazonáltal nem képzelhető el új szerveződések létrejöttének támogatása nélkül, ennek szellemében a kormányzat, illetve a helyi önkormányzatok pályázat, valamint közszolgáltatási szerződések kötésével támogatják az újító törekvéseket, a sokszínűség előmozdítása érdekében. Az önkormányzatok az előadó-művészeti szervezetek fenntartását is vállalhatják, de közszolgáltatási szerződést is köthetnek, az eseti jellegű, kimagasló művészeti teljesítményt igénylő feladatok ellátására. Mind az állam, mind az önkormányzatok, a területen vállalt kötelezettségeik teljesítése során, érdekegyeztetést folytatnak a művészek érdekeit képviselő szervezetekkel, elősegítve ezzel a kulturális pluralizmus megvalósulását. Az előadó-művészeti szervezet tevékenysége, törvényi kivételektől eltekintve nem korlátozható. Ez a kitétel rendkívül fontos, ugyanis ez a garanciája a művészeti autonómiának, a művészi önkifejezés sokrétű megvalósulásának. Az állam és az önkormányzatok, a támogatások folyósításánál kötelesek biztosítani az átláthatóságot, illetve a közérdekűséget. A támogatások mértéke kötelezően nyilvános, így mindenki számára bármikor hozzáférhető. A szervezet működési feltételeinek biztosítása mindazonáltal a fenntartó dolga, valamint az is, hogy az államháztartás által elvárt követelmények teljesítése a megfelelő módon megvalósulhasson.

2. Jogkörök

2.1. A Miniszter

A kultúráért felelős miniszternek kiemelten fontos szerepe van a végrehajtás területén, ő az, aki megalkotja azokat a származékos jogszabályokat, rendeleteket, melyek részletesen szabályozzák a támogatások rendszerét. Felügyeli a jogok és kötelezettségek realizálását, támogatja az állam által fenntartott előadó-művészeti szervezetek feladat-ellátását. A miniszter legfeljebb öt évre szóló, de többször megújítható közszolgáltatási szerződést köthet, az állami támogatásban nem részesülő, ugyanakkor kiemelten magas művészeti színvonalat produkáló szervezettel, támogatva ezzel annak működését. Tájékoztatási jogkörében eljárva, a miniszter tájékoztatja a döntéshozatalra jogosultat szakmai véleményéről, a kiemelt előadó-művészeti szervezet alaptevékenységét érintő valamennyi jelentős kérdésben, így különösen az átalakulás, összevonás, valamint a jogutód nélküli megszüntetés eseteiben. A miniszter működteti a Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanácsot, a Színházművészeti Bizottságot, a Zeneművészeti Bizottságot és a Táncművészeti bizottságot,

valamint – a gyakorlatban a legfontosabb jogkörében eljárva - meghatározza a nemzeti előadó-művészeti szervezetek, illetve a kiemelt előadó-művészeti szervezetek körét.

2.2.A Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanács (NEÉT)²⁵ és a Nemzeti Művészeti Tanács

Az érdekegyeztető tanács felállítása nem volt előkép nélküli a magyar kulturális jog tekintetében. A Művészeti Szakszervezetek Szövetsége 2003-ban készített egy törvényjavaslatot „A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása” címmel, melyben javaslatot tesznek egy „Nemzeti Művészeti Tanács” létrehozására. Az általuk javasolt érdekegyeztető fórum mind összetételében, mind pedig feladatkörében eltér némileg a törvény által bevezetett *Nemzeti Előadó-művészeti Érdekegyeztető Tanácstól*. Elsőként az Érdekegyeztető tanácsot tekintem át, majd a Nemzeti Művészeti tanács felépítését, végül pedig különbséget teszek a két szervezet struktúrájával kapcsolatban.

Az NEÉT elsősorban az országos szakmapolitikai és támogatási kérdések érdekegyeztetési fóruma. A NEÉT 24 tagú testület, a tagok megbízatásának időtartama 4 év, amely legfeljebb 1 alkalommal, újabb 4 évre hosszabbítható meg. A tanácsba a tagokat a nyilvántartásba vett előadó-művészeti szervezetek delegálják, összesen 11főt, (színházművészet 6 fő, melyből a báb- és cirkuszművészet 1-1, továbbá a táncművészet 2, zeneművészet 2). A hivatásos előadó-művészeti szervezetek delegált tagjain kívül jelen vannak

³⁵₁₇ a szakmai érdek-képviselői szervezetek (3fő),

³⁵₁₇ a megyei önkormányzatok (1fő),

³⁵₁₇ a megyei jogú városi önkormányzatok (2fő), valamint a fővárosi önkormányzat és az országos kisebbségi önkormányzat (1-1fő),

³⁵₁₇ az előadó-művészeti felsőoktatási intézmények (3fő), akik a támogatási politika jövőbeni fenntarthatósága érdekében vesznek részt,

³⁵₁₇ az országos reprezentatív művészeti szakszervezetek delegáltjai (2fő).

A NEÉT ülésein állandó meghívottként vesz részt a miniszter, továbbá tanácskozási joggal részt vehetnek a határon túli magyar előadó-művészeti szervezetek képviselői, valamint az előadó-művészeti bizottságok 1-1 képviselői. A NEÉT üléseit a miniszter megítélése szerinti szükség szerint, de minimálisan évente 1 alkalommal köteles összehívni. Nyolc tag kezdeményezésére az ok, valamint a napirend megjelölésével, a miniszter köteles elrendelni a rendkívüli ülést, feltéve, ha a megkeresés írásban érkezett. A NEÉT szakmai állásfoglalásai nyilvánosak, a résztvevő tagok a munkájukért díjazásban nem részesülnek, elősegítve ezzel is a pártatlan döntési elv érvényesülését. A NEÉT az ügyrendjét miniszteri jóváhagyással, önállóan alkotja meg. A jóváhagyást a miniszter megtagadhatja ugyan, de csak abban az esetben, ha az ügyrendet jogszabályba ütközőnek találja.

A NEÉT-hez hasonló, érdekegyeztető fórum felállítására már az Emtv megalkotása előtt is történtek javaslatok. A 2003-as szakszervezeti javaslat szerint a Nemzeti Művészeti Tanács²⁶ (NMT) a miniszter által létrehozott és működtetett döntés-előkészítő, véleményező, javaslattevő fórum lett volna, mely a művészeti élet általános és koncepcionális kérdéseiben foglalt volna állást. (Az NMT nem jött létre, helyette a hatályos törvény a NEÉT-et hozta létre).

Az NMT fő feladatkörei a szakszervezeti tervezet alapján alábbiak lettek volna: állásfoglalás a művészeti életre vonatkozó szabályozási kérdések tekintetében, illetve a művészek jogosultságai, illetve kötelezettségeinek a rendszerével, működésével és érvényesülésével kapcsolatban, valamint

25.2008.évi XCIX. törvény 5.§ (1)-(9)

26Művészeti Szakszervezetek Szövetsége által alkotott „A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása” törvényjavaslata alapján.

a normatív támogatási rendszer figyelemmel kísérése, véleményezése, szükség szerinti javaslattevő a rendszer felülvizsgálatával kapcsolatban. A művészeti pluralizmus szempontjából kiemelkedően fontos, hogy a művészeti alkotások számára az esélyegyenlőség biztosítva legyen azáltal, hogy intézményi keretek között van biztosítva a piacokon történő megjelenés támogatása. Ezért a művészeti alkotások piacon történő megjelenésének a figyelemmel kísérése, a közönséghez való jutás esélyegyenlőségének a biztosítása kiemelt feladatként lett megjelölve az NMT profiljában. A pluralizmus elvi biztosításához hozzátartozik a művészeti alkotások szakmai színvonalának a felügyelete és véleményezése, valamint a művészet oktatás és kutatás minőségi kontrollja és ösztönzése, művészeti témájú kutatási programok kezdeményezése révén. Ez a célkitűzés a fogyasztóvédelmi kérdésekben történő állásfoglalásoknál is realizálódik, ugyanis a közönségnek is joga van a megfelelő színvonalú előadáshoz, a belépőjegy értékének ellenszolgáltatásaként. A művész társadalom számára létfontosságú, hogy az alkotások és előadások szervezett finanszírozási keretek között jöhessenek létre. Ennek érdekében az NMT feladatai között szerepelt az általános foglalkoztatottsági helyzet figyelemmel kísérése, az előadó-művészek díjazására vonatkozó minimális tarifák megállapítása. Céljai előmozdítása érdekében az NMT jogosult felhasználói keretszerződések megkötése, reprezentatív szervezetekkel, miniszteri ellenjegyzés mellett, valamint évente jelentést tesz közzé a működésével kapcsolatban felmerült feladatok megvalósításáról.

Az NMT tagjai között szerepeltek volna az egyes művészeti területeken országos hatókörű, jelentős tagsággal rendelkező, reprezentatív művészeti szakmai szervezetek, az országos művészeti szakszervezetek, a művészeti szervezetet fenntartók (tulajdonosok) országos szervezetei, a Szjt. alapján közös jogkezelést folytató szervezetek és az országos művészeti munkáltatói szervezetek négy - négy delegátusa, továbbá a kormányoldal lett volna.

Összehasonlítva a két jogintézményt, megállapítható, hogy a fő különbség a 2003-as javaslatban szereplő NMT és az Emtv. által létrehozott NEÉT között az, hogy míg az NMT az alkotó- és előadó-művészet területének egyaránt „ernyőszervezete” lett volna, addig az NEÉT – összhangban az Emtv. logikájával – csak az előadó-művészet területén fejti ki tevékenységét. A NEÉT-ben helyet kapnak a művészeti felsőoktatási intézmények is, amelyek bevonása biztosítja azt, hogy a jövő művész-nemzedékeinek érdekképviselője, valamint a kulturális élet és az arra felkészítő akadémiai szféra párbeszéde is biztosított legyen a tanácsban. Hatásköri jogosultságok tekintetében a 2008.évi XCIX. törvény nem határozza meg pontosan a NEÉT feladatkörét, hanem általánosságban a „szakmai, szakmapolitikai és támogatási kérdések egyeztető fórumként” szabályozza azt. Az NMT fő feladatainak felsorolását ezzel szemben a korábbi törvényjavaslat tartalmazta. Emellett az NMT olyan jogosultságokkal is rendelkezett volna, amelyekkel a NEÉT nem rendelkezik:

1. Minőségbiztosítási jogosultságok
2. Oktatásfelügyeleti jogosultságok
3. Művészet-alkotási esélyegyenlőség biztosítása
4. Foglalkoztatási, pályakövetési rendszer kialakítása
5. Állásfoglalás fogyasztóvédelmi kérdésekben.

2.3. Előadó-művészeti bizottságok²⁷:

Az Emtv. 2011. évi módosítása során három új testület, előadó-művészeti bizottság (színházművészeti, zeneművészeti, táncművészeti) jött létre, amelyek nem önkormányzati-érdekvédelmi szerepet töltenek be, hanem a miniszter véleményező, javaslattevő és döntéshozó testületei, tagjait a miniszter kéri fel. Míg az NEÉT tagjai nem kapnak díjazást e tevékenységükért, a bizottságok tagjai díjazásban részesíthetők.

A bizottságok figyelemmel kísérik az előadó-művészet helyzetét, lehetőségeit, a támogatási struktúrákat, a kialakult változásokra való tekintettel szükség szerint javaslatot tesznek annak

27. 2008. évi XCIX. .törvény 5§, 5/B§

átalakítására. Kidolgozzák a támogatáspolitikára vonatkozó javaslatokat, pályázati eljárás során tagokat delegálnak a szakmai bizottságokba, koordinálják a pályázatok kiírását és a pályázati pénzek elosztását a társadalmi igazságosság elvei szerint.

Szakmai vélemény kialakításával hozzájárulnak a minőségbiztosítási szempontrendszer létrehozásához, megalkotják az előadó-művészeti szervezetek differenciált értékelésének a rendjét, valamint a támogatások elosztásának számítási módját. Meghatározzák a művészeti szervezetek arányos támogatási mértékét, valamint a tevékenységükről évente beszámolót készítenek, melynek mindenki számára hozzáférhetőnek kell lennie.

2.4. Az előadó-művészeti államigazgatási szerv²⁸:

Az előadó-művészeti államigazgatási szerv ellátja az előadó-művészeti szervezetek működésével összefüggő közigazgatási hatósági és szolgáltatási feladatokat, biztosítja az intézmények működéséhez szükséges adatszolgáltatási tevékenységet, valamint ellenőrzi a szervezeti kötelezettségek teljesítését. Az előadó-művészeti szervezet adatairól hatósági nyilvántartást vezet, igazolja a támogatások igénybevételeire vonatkozó jogosultságok meglétét. A NEÉT adminisztratív szerveként ellátja a NEÉT és a bizottságokban felmerülő feladatokat.

Az államigazgatási szerv szolgáltatói tevékenységéért, jogszabályban meghatározott mértékű igazgatási szolgáltatási díjban részesül.

Előadó-művészeti államigazgatási szervként korábban a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal járt el, azonban a hivatal a 266/2012 (IX.18) Kormányrendelet alapján Foster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központra változott, amely továbbra is ellátja a művészeti szervezetek igazgatásával kapcsolatos teendőket.

3. Az előadó-művészeti szervezetek nyilvántartása és besorolása

Az előadó-művészeti szervezetek nyilvántartását az előadó-művészeti államigazgatási szerv végzi. Ilyen szervként a Kulturális örökségvédelmi Hivatal jár el. A költségvetési szervként működő, valamint a közhasznú előadó-művészeti szervezetekről, valamint az érdek-képviselési szervezetekről a hivatal nyilvántartást vezet. Az állami fenntartás alatt működő szervezeteknél a nyilvántartási eljárás lefolytatása automatikus, ezen kívül kérelemre indul, amely kérelmet a szervezet képviselője nyújtja be a hivatal részére. A szervezetnek három évig folyamatosan működnie kell a nyilvántartásba vételig, illetve kettő év bírósági bejegyzéssel kell rendelkeznie. A nyilvántartás részletesen tartalmazza a szervezet adatait, illetve a tevékenységi köréhez kapcsolódó információkat.²⁹ Az előadó művészeti szervezet törlik a nyilvántartásból, ha azt a fenntartója, vagy az erre jogosult személy kéri, ha jogutód nélkül megszűnik, ha a nyilvántartásba vételtől számítva öt éven belül nem részesült a törvényben meghatározott pénzforrásokból, illetve ha bármilyen olyan változás áll be, amelynek következtében nem felel meg a nyilvántartási követelményeknek.

Az előadó-művészeti szervezetek besorolására más módszert alkalmaz a 2003-as törvényjavaslat, és mást a hatályos törvény.

3.1 Művészeti Szakszervezetek Szövetsége által alkotott „A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása” törvényjavaslata

A javaslat négy kategóriát határoz meg:

1. Nemzeti Művészeti Szervezet
2. Országos Művészeti Szervezet
3. Állami és helyi önkormányzati művészeti szervezetei
4. Nem állami vagy helyi önkormányzati művészeti szervezet

²⁸ 2008. évi CXIX. törvény 6. §

²⁹ 2008. évi XCIX. törvény 7. § (1)-(2).

3.1.1A Nemzeti Művészeti Szervezet³⁰:

A nemzeti művészeti szervezet fenntartója az állam, amely a központi költségvetés terhére előirányzatokat rendel az előadó-művészeti szervezetek támogatása érdekében. A támogatást a szervezet a törvényben meghatározott feladatok és célok megvalósítására kapja, melynek fedeznie kell a szervezeti és infrastrukturális (épületek, próbahelyiségek) kiadásainak a 100%-át. A nemzeti művészeti szervezetnél a tartósan foglalkoztatott művészek havi díjazásának átlaga nem lehet kevesebb, mint az azonos munkakört betöltő közalkalmazotti díjazás átlagának **háromszorosa**, a nem művészeti munkakört betöltők havi díjazása átlagosan nem lehet kevesebb, mint az azonos munkakört betöltő közalkalmazotti díjazás átlagának **másfélszerese**.

A nemzeti művészeti szervezet vezetőjét a fenntartó a vonatkozó szabályok figyelembevételével nevezi ki, a pályázati feltételeket a miniszter, az NMT, valamint a szakmai kollégiumok közösen állapítják meg, illetve közösen dönthetnek a pályázás mellőzéséről is.

3.1.2. Az Országos Művészeti Szervezet³¹

Az országos művészeti szervezetek jegyzékét a miniszter, a NMT és annak érintett szakmai kollégiumai előzetes véleményezése alapján rendeletben határozza meg, és felsorolását a minisztérium hivatalos lapjában közzéteszi. Az országos művészeti szervezet fenntartója az állami költségvetési támogatást a költségvetési törvényben meghatározott feladatok és célok realizálására kapja, melyet úgy kell megállapítani, hogy a hozzájárulás fedezze a személyi kiadások **nyolcvan százalékának** megfelelő összeget.

Az infrastrukturális kiadások fedezésére és az eszközök, épületek használatának biztosítására, az országos művészeti szervezetet előre meghatározott mértékű működtetési hozzájárulás illeti meg, ezen felül a művészeti tevékenységének ellátásához szükséges anyagi források biztosításaként további, tevékenységi hozzájárulás illeti meg.

Az országos művészeti szervezetnél a tartósan foglalkoztatott művészek havi díjazása átlagosan nem lehet kevesebb, mint az azonos munkakört betöltő közalkalmazotti díjazás **kettő és félszerese**, a nem művészeti munkakört betöltők havi díjazása átlagosan nem lehet kevesebb, mint az azonos munkakört betöltő közalkalmazotti díjazás **másfélszerese**.

Az országos művészeti szervezet vezetőjét a fenntartó a vonatkozó jogszabályok figyelembevételével, a tulajdonos a fenntartóra vonatkozó szabályokat értelemszerűen alkalmazva határozott időre bízza meg.

3.1.3. Az állami és a helyi önkormányzati művészeti szervezet³²

Az állami és helyi önkormányzati fenntartású művészeti szervezet fenntartója az állami költségvetési támogatást a nemzeti és az országos előadó-művészeti szervezetek szabályozásához hasonlóan kapja, a törvényben előre meghatározott célok és feladatok megvalósítására.

Az állami támogatást a helyi művészeti szervezet kizárólag személyi kiadásokra, továbbá szervezeti fejlesztésekre fordíthatja. A személyi kiadásokhoz történő hozzájárulás mértékét úgy kell megállapítani, hogy a hozzájárulás fedezze a személyi kiadások **hatvan százalékának** megfelelő összeget. Az állami, illetve a megyei (fővárosi) és helyi önkormányzati fenntartású művészeti szervezetnél a tartósan foglalkoztatott művészek havi díjazásának átlaga nem lehet kevesebb, mint a hasonló munkakörben alkalmazott közalkalmazotti díjazás átlagának a **kétszerese**, a nem művészeti

³⁰Művészeti Szakszervezetek Szövetsége által alkotott,,A művészeti élet szabadságáról,a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása” törvényjavaslata, 13§,14§

³¹Uo.15§,16§

³²Uo.17§,18§

munkakört betöltők havi díjazása átlagosan nem lehet kevesebb, mint a hasonló munkakörben alkalmazott közalkalmazotti díjazás **másfélszerese**.

Az infrastrukturális kiadások fedezésére és az eszközök, épületek használatának biztosítására, az országos művészeti szervezetet előre meghatározott mértékű működtetési hozzájárulás illeti meg, ezen felül a művészeti tevékenységének ellátásához szükséges anyagi források biztosításaként további, tevékenységi hozzájárulás illeti meg.

Új alapítású művészeti szervezet esetén az első két évben esedékes állami költségvetési támogatást a fenntartó tervezett és teljesített tárgyévi támogatása alapján kell megállapítani. Amennyiben a teljesített támogatás összege a tervezettnél kevesebb, akkor a különbözettel csökkenteni kell a következő évi támogatás alapját és támogatás összegét, továbbá le kell vonni a különbözet miatt keletkezett támogatás-többlet összegét is.

Az állami és helyi önkormányzati művészeti szervezet vezetőjét a fenntartó a vonatkozó jogszabályok szerint, a tulajdonos a fenntartóra vonatkozó szabályokat értelemszerűen alkalmazva határozott időre bízza meg.

3.1.4.A nem állami vagy önkormányzati előadó-művészeti szervezet

A nem állami vagy helyi önkormányzati művészeti szervezet az állami támogatást az állami, önkormányzati szervezetekkel megegyező feltételekkel kapja, a költségvetési törvényben meghatározott feladatok és célok megvalósítására. Az állami támogatást személyi kiadásokra, továbbá működtetésre, fejlesztésre kell fordítani. A személyi kiadásokhoz történő hozzájárulás mértékét úgy kell megállapítani, hogy a hozzájárulás fedezze a személyi kiadások **negyven százalékanak** megfelelő összeget. A nem állami vagy helyi önkormányzati művészeti szervezetnél a tartósan foglalkoztatott művészek havi díjazásának átlaga nem lehet kevesebb, mint a hasonló munkakörben alkalmazott közalkalmazotti díjazásának mértéke, a nem művészeti munkakört betöltők havi díjazása átlagosan nem lehet kevesebb, mint a a hasonló munkakörben alkalmazott közalkalmazotti díjazás mértéke.

Új alapítású művészeti szervezet esetén az első két évben az állami költségvetési támogatást a fenntartó tervezett és teljesített tárgyévi támogatása alapján kell megállapítani. Amennyiben a teljesített támogatás összege a tervezettnél kevesebb, akkor a különbözettel csökkenteni kell a következő évi támogatás alapját és támogatás összegét, továbbá le kell vonni a különbözet miatt keletkezett támogatás-többlet összegét is.

Az ilyen szervezetek finanszírozása elsősorban a piacról történik, művészeti mecénások és alapítványok közreműködésével, az állami hozzájárulás mindazonáltal itt is nagyon erősnek mondható, ellentétben a korábbi Emtv. besorolási kategóriáival szemben, ahol például a szimfonikus zenekarok közül kizárólag az I. kategóriába soroltak számíthatnak állami hozzájárulásra, a többiek támogatása eseti pályázatok által valósul meg.

A fontosabb törvény-javaslati szabályozások áttekintése után egy meglehetősen komplex normatív támogatási rendszer kezd kirajzolódni az olvasó előtt, mely megfelelő mértékben differenciálja a művészeti szervezeteket aszerint, hogy a tevékenységük során milyen konkrét szerepet töltenek be a hazai művészeti életben. Mindazonáltal a javaslat semmiféle támpontot nem nyújt a hivatásos, diplomás művészek elvárható arányával kapcsolatban, hasonlóképpen az átlagos fizető közönségről, a koncertek-előadások számáról sem. Megítélésem szerint ezek a jellemzők feltétlenül összefüggnek a szervezet művészeti teljesítményével, értékével és a közönség általi elfogadottsággal. Tulajdonképpen egy „területi illetékesség” alapján sorolja be a négy kategóriába a művészeti szervezeteket

Ez a megközelítés önmagában nem alkalmas a teljesítmény-alapú normatív támogatási rendszerben való részvételre, ezt észlelve a törvényalkotó, a 2008.évi XCIX. törvény alkotásakor a következő szempontokat alkalmazta.

3.2 A 2008.évi XCIX. törvény hatályos rendelkezései:

Az előadó-művészeti szervek besorolását és nyilvántartását az előadó-művészeti államigazgatási szerv végzi. Előadó-művészeti államigazgatási szervként, a Foster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ jár el. A besorolás alapfeltétele a hatósági nyilvántartásba vétel, mely főszabály szerint kérelemre indul, azonban a kiemelt fontosságú nemzeti intézmények esetében ez kérelem nélkül, hivatalból kerül megvalósításra.

A kategóriákba sorolásnál az államigazgatási szerv nem sorolja be azokat a szervezeteket, melyek országos, illetőleg önkormányzati közszolgáltatási szerződés alapján végeznek művészeti tevékenységet. Az előadó-művészeti törvény 2012. március 31.-től több lépcsőben jelentősen változott. Elsőként megszűnt a számozott kategóriákra bontható besorolási rendszer, majd ezt követően május 1.-től a támogatási, finanszírozási rendszer is az új besorolások alapján folytatta a működését.

A törvény korábbi változatában (2012.III-31.-ig hatályos) a művészeti szervezeteket tevékenységük szerint különválasztják, úgy, hogy együtt kezelik a színház és táncművészeti szervezeteket, valamint külön a zeneművészeti formációkat. A színház-táncművész csoportokat 6, a klasszikus zenekarokat pedig 2 csoportra osztja a törvény.³³

Az Emtv 2012.III.31.-től hatályos rendelkezései két kiemelt kategóriát állítanak fel a szervezetek megkülönböztetésével kapcsolatban. Az új kategóriák egyaránt alkalmazásra kerülnek mind a zeneművészeti, mind a színházi szervezeteknél, azzal a különbséggel, hogy más feltételeket kell teljesíteni a különböző művészeti ágak képviselőinek a támogatások elnyerése érdekében. Mindezek alapján megkülönböztetjük a *Nemzeti Előadó-művészeti Szervezetet* és a *Kiemelt Előadó-művészeti Szervezetet*³⁴.

3.2.1. Nemzeti előadó-művészeti szervezetté lehet minősíteni azokat a szervezeteket, amelyeknek a fenntartója az állam, vagy az állammal közszolgáltatási szerződést kötöttek, az alkalmazott művészei közül minimálisan 70%-nak szakirányú felsőfokú végzettsége van, vagy a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvényben meghatározott elismeréssel rendelkezik³⁵, vezetőjét a törvényben foglalt rendelkezéseknek megfelelően bízták meg és kiemelkedő szerepet tölt be a magyar kulturális értékek ápolásában és terjesztésében.

3.2.2. Kiemelt előadó-művészeti szervezetté minősíthető az, amelynek a fenntartója a helyi önkormányzat, illetőleg közszolgáltatási szerződéssel rendelkezik valamelyik helyi önkormányzattal, foglalkoztatott művészeinek minimálisan a 60%-a rendelkezik szakirányú felsőfokú végzettséggel, vagy a közalkalmazotti törvényben meghatározott elismeréssel, kitüntetéssel rendelkezik³⁶, a vezetőjét a törvényben foglalt szabályoknak megfelelően bízták meg és nevezték ki, valamint a szervezet kiemelkedő fontosságú a körzet kulturális élete szempontjából és szakmai tevékenységének színvonala által méltó az állami és önkormányzati anyagi szerepvállalásra.

A törvény a szimfonikus zenekarok és énekkarok esetében többlet feltételekhez köti a nemzeti, illetőleg kiemelt előadó-művészeti kategóriába történő besorolást.

A további feltételek közé tartozik, hogy a zenekar évente legalább 50 *hangversenyt* tartson, az énekkar évente legalább 40 *hangversenyt* tartson, rendelkezzen a tevékenység ellátásához szükséges, jogszabályban meghatározott tárgyi feltételekkel és a tárgyévvel megelőző évben teljesítse a jogszabályban meghatározott fizetőnéző-számot.

33. 2008.évi XCIX. törvény 10§ (1)-(7). (2012.III.31-ig) a jogszabály 5 színművészeti és 2 zeneművészeti kategóriát tartalmazott.

34 2008.évi XCIX törvény (2012.III.31-től) 11§, 12§

35 1992.évi XXXIII. törvény 63.§ (2)

36 1992.évi XXXIII. törvény 63.§ (2)

Az életbe lépő változtatások sok rokon jegyet mutatnak az előadó-művészeti szakszervezeti törvényjavaslattal. A nemzeti és a kiemelt kategóriák alkalmazása a számozott kategóriákkal szemben, sok mindenben megfeleltethetőek a nemzeti és az országos javasolt kategóriáknak, a közszolgáltatási szerződések révén pedig továbbra is kiemelt szerepet kaphatnak a finanszírozásban a helyi önkormányzatok. A fenti kategóriákból, illetve a korábbi szabályozásból kiderül, hogy a régi színházi besorolási rendszer a szakirányú felsőfokú végzettségre semmiféle minimális elvárást nem fogalmazott meg. Ezek a kritériumok nem feleltek meg teljes mértékben a minőségorientáltság előtérbe helyezésének, nem ösztönözték a társulatokat a szakirányú végzettséggel, illetve jogszabályban meghatározott kitüntetéssel rendelkező színművészek alkalmazására. Ezzel szemben, mivel a változtatások minden művészeti ágra egyaránt, egységesen (tehát nem lesznek külön kategorizálva a zeneművészeti³⁷ és a színházművészeti szervezetek) vonatkoznak, ezen a területen is megfogalmazásra kerültek a szakképesítési követelmények. Korábban a színházakkal szemben semmiféle műsorszolgáltatási kritériumok nem léteztek, kizárólagos minősítő erővel bírtak a saját előadások, bemutatók száma, valamint a fizető nézők aránya. Ezen túl a fenti követelményeken túl, a támogatások megszerzéséhez részletes műsor-strukturális követelményeknek kell megfelelni.

Jelen kategorizálás oly módon ad választ a szakszervezeti törvény-javaslati hiányosságokra, hogy annak használható elemeit is teljes mértékben figyelmen kívül hagyja. A törvényben külön minőségi mutatóként szerepel az adott évadban teljesített koncertek száma, a fizető nézők, a diplomás művészek aránya. Ezek önmagukban teljes mértékben szintén nem hivatottak kifejezni a minőségi mércét, mert számtalan magas művészeti teljesítmény születik diploma nélkül, számtalan magas művészeti teljesítmény van fizető nézők nélkül. Véleményem szerint, ha a magas kultúrát el kívánjuk határolni a pejoratív értelemben vett tömegkultúrától, akkor önmagában a fizető nézőszám mutató nem lehet egy minőségi mérce, nem lehet egyike a központi költségvetési támogatás követelményeinek.

A jövedelmek tekintetében az Emtv. nem tesz különbséget a Nemzeti és Kiemelt Előadó-művészeti Szervezetek között úgy, mint azt tette a 2003-as törvényjavaslat az országos és a helyi szolgáltatást nyújtó művészeti szervezetek között, pedig a sokrétű differenciálás miatt ezen területen is fontos lenne a konkretizálás. Az új szabályozás első ránézésre ugyan egyszerűbbnek és puritánabbnak tűnik a korábbi rendszernél, azonban a támogatási feltételeknél olyan műsorszolgáltatási strukturális kritériumokat fogalmaz meg a törvény, amelyek korábban nem voltak hatással a besorolásra (például gyermek és ifjúsági programok, határon túli szerepvállalás). Mindazonáltal a jogszabály csak akkor fogja betölteni a funkcióját, ha a jogalkotó éles különbséget fog és mer tenni a különböző kategóriákba besorolt művészeti szervezetek anyagi támogatása között.

4. Az állami támogatási rendszer³⁸

37 2008.évi XCIX. törvény 11§

38 2008.évi XCIX. törvény 15.§

A támogatási rendszer struktúrájába elsősorban a besorolási kategóriák révén nyerhetünk betekintést, azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk az állam értékorientáltságon alapuló egyedi döntéseinek a fontosságát sem.

A besorolási kategóriák és az ezekhez kötődő támogatási formák tükrözik ugyanis azokat a minőségközpontú, illetőleg adott esetben kultúrpolitikai elvárásokat, amelyeknek az előadó-művészeti szervezeteknek meg kell felelniük abban az esetben, ha támogatáshoz szeretnének jutni. Ez a kultúrpolitikai csapásvonal egyaránt vonatkozik a központi költségvetési keretből részesülő szervezetekre, illetőleg a pályázati pénzeket felhasználó művészekre.

Természetesen a mérték igencsak eltérő, hiszen amíg egy tartós, központi támogatás esetén hosszú távú együttműködés körvonalazódik az állam és a művészeti szervezet között, addig a pályázati pénzek, valamint a közszolgáltatási szerződések révén juttatott pénzeszközök csekélyebb mivolta is inkább egy eseti jellegű összefonódást feltételez. Itt kell ismételtén megjegyezni, hogy a miniszter jogosult a közszolgáltatási szerződést meghosszabbítani, maximum 3 évre, a következők költségvetésének a terhére azokkal a szervezetekkel, amelyek megítélése szerint maradandó és értékes kulturális tevékenységet visznek véghez.

A normatív támogatási rendszer hosszú és számottevő változásokon ment át a rendszerváltást követő évtizedekben. A szocializmus évtizedeiben a protekcionista kultúrkörök megkerülhetetlen befolyása révén, az alkotói élet szabadságáról nem beszélhetünk. Ez a korlátozás egyrészt megmutatkozott a kötelező ideológiától eltérő művek tiltásában, illetőleg az anyagi források tisztán pártközpontú, egyoldalú elosztásában. Ebben az időszakban gyakorlatilag a „kézből etetés” politikája érvényesült és azok a szervezetek, amelyek nem voltak hajlandók támogatni filozófiai töltetű művekkel, előadásokkal a hatalmi elvárásokat, azok nem számíthattak megfelelő bánásmódra. Ennek a kiszolgáltatott helyzetnek vetett véget az a támogatáspolitikai, amelynek alapjait a rendszerváltást követő években, fokozatosan rakta le a jogalkotó.

Első körben, mint a normatív támogatásokat kezelő új szervezetet, a Kulturális Alapot kell megemlíteni, amely jelentős lépést jelentett egy, az igazságosság és a művészi egyenlőség elveit központban tartó rendszer felé. Ennek a szervezetnek az általános jogutódjaként kezdte meg a működését, a Nemzeti Kulturális Alap, amelyet az országgyűlés az 1993.évi XXII. törvénnyel hívott életre. Az alap, mint egy elkülönített állami pénzalap funkcionált, ami kezdetben sikeresen beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A kulturális élet azonban egyre sokszínűbb és heterogénebb lett az évek múlásával és felmerült az igény egy, a központi költségvetés által finanszírozott szervezeti forma felállítására. Ennek megfelelően alakult át a szervezet Nemzeti Kulturális Alapprogrammá, amely már (az elődeivel szemben) költségvetési, fejezeti kezelésű előirányzatként funkcionált.

A struktúra megváltoztatásának fő célja az volt, hogy egyedi, kisebb produkciókat támogató „csöppögtetőrendszer helyett”, egy nagyobb volumenű, „öntözőrendszert” hozzanak létre, amely nagyobb produkciók rendszeres támogatására is teljes mértékben alkalmas. Az alapprogram pénzeszközeit az állam szedi be, adók módjára. Ezek a pénzek elsősorban az úgynevezett giccsadókból állnak össze, amelyeket a felesleges erőszaktartalmú, illetőleg pornográf felvételek értékesítése után kötelező befizetni. Fontos megjegyezni, hogy az alapprogram pénzügyi lehetőségei még így is igen komoly korlátokba ütköznek, ugyanis a kultúrára költött összes pénz mindössze 10%-a koncentrálódik ebbe a szervezetbe. Ennek köszönhetően igazából nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, ugyanis alkalmatlannak bizonyult az összetettebb, nagyobb produkciók finanszírozására. A program szakmai bizottságainak a döntését gyakran hatja át a politikai értékorientációra vonatkozó elvárása, amelynek köszönhetően inkább egy protekcionista, mindenkinek kevesebbet juttató szervezet lett, mint a magyar kulturális élet legfőbb pénzügyi támasza. Az NKA felépítése a gyakori kormányváltásoknak köszönhetően szintén gyakran változott, ennek megfelelően a hosszú távú kulturális identitás kifejlődése elmaradt. Mindez abból következik ugyanis, hogy a szakmai bizottságok vezetőinek a kinevezése egy politikai döntés függvénye.

Ezt követően került megalkotásra a 2008.évi XCIX. törvény (Emtv), amely a normatív támogatási keretek egy átláthatóbb és célzottabb formáját kívánta bevezetni, ami mindenekelőtt

rendszeres pénzt juttat az előadó-művészeti szervezeteknek, az ad hoc jellegű projectfinanszírozás helyett.

A következőkben az Emtv. támogatási politikára vonatkozó rendelkezéseit vesszük részletesebben végig.

Központi költségvetési támogatást a fenntartó, ennek hiányában az előadó-művészeti szervezet kaphat³⁹. Ebből kifolyólag egyes pályázati pénzekre történő jelentkezéshez nem feltétlenül szükséges az államigazgatási nyilvántartásba vétel, pályázni anélkül is lehet, azonban a központi költségvetésből elnyerhető pályázatok előzetesen feltételezik, illetve megkövetelik a nyilvántartásba vételt. Az államháztartás bármely alrendszeréből származó támogatások együttesen nem haladhatják meg az elszámolható költségeket⁴⁰. Az elszámolható költségek körébe a miniszter által rendeletben meghatározott, támogatási célok megvalósítása során felmerült, igazolt közvetlen és közvetett költségek tartoznak. Ez jogszabályi garanciát biztosít a támogatások felhasználásának átláthatóságára, biztonságára, megakadályozván az esetlegesen felmerülő visszaélési kísérleteket. Az adatokat minden állampolgár számára hozzáférhetővé kell tenni, ezért a központi költségvetési támogatásra vonatkozó adatok az előadó-művészeti államigazgatási szerv honlapján hozzáférhetőek, a társadalmi kontroll megvalósítása érdekében⁴¹. A támogatások felhasználási köre célhoz kötött, elsősorban a művészeti tevékenység tárgyi feltételeinek biztosítására használható fel, illetve hivatásos előadó-művészek foglalkoztatására. Az ezektől eltérő felhasználási formákat a törvény tiltja. A támogatásokat a társadalmi igazságosság jegyében úgy kell elosztani, hogy abból megfelelően részesüljenek a nemzeti, illetve kiemelt besorolású művészeti szervezetek, valamint azok a tárulások, amelyek kiemelkedő művészeti tevékenységet nyújtottak és arra a jövőben is alkalmasnak tekinthetők. A művészeti teljesítmény értékelésénél alapvetően az érintett évadot megelőző utolsó évad adatait kell számításba venni. Fontos változásnak mondható, hogy az eddigi fenntartói ösztönző hozzájárulás és a művészeti ösztönző hozzájárulás kikerült a törvényből.

A támogatásokat három csoportba sorolhatjuk:

1.)Művészeti támogatás, amely a művészeti alkotás létrejöttét közvetlenül finanszírozza.

2.)Működési támogatás, amely a tárgyi feltételek biztosítására hivatott

3.)Egyéb támogatás, elsősorban olyan összegek, amelyek külön pályázatok útján érhetőek el.

A miniszter által felügyelt fejezeti előirányzatokat leszámítva csak olyan szervezetek kaphatnak állami támogatást, amelyeket az előadó-művészeti államigazgatási szervként (is) működő Kulturális Örökségvédelmi Hivatal nyilvántartásba vett.

4.1. A színház és táncművészeti szervezetekre vonatkozó elvárások:

A törvény részletesen felsorolja azokat a feltételeket, amelyek teljesülése feltétele a **színházak és tánc egyesületek esetében** az állami támogatások elnyerésének.⁴² Minél több feltétel valósul meg magas színvonalon, annál nagyobb összegű támogatásra számíthat a szervezet. A legfontosabb feltételek közé tartozik exemplifikatív jelleggel például a saját előadások száma, határon túli produkciók, gyermek és ifjúsági produkciók, stúdió felvételek száma, fizető nézőszám, fizető nézőszám aránya a nézőtéri befogadó képességhez képest, ősbemutatók száma, balett-opera és zenész színpadi előadások száma, közönségkapcsolatok, alkalmazottak száma stb. Megállapítható tehát, hogy nagy és változatos programkínálattal kell rendelkeznie a szervezetnek,

39 2008.évi XCIX. törvény 15.§ (2)

40 Uo. 15.§ (5)

41 Uo. 15§ (6)

42 Uo. 17.§ (3)-(4)

amelyet széles korosztály számára kell közvetítenie, magas szervezeti struktúrával. Az Emtv. összesen 22 kritériumot fogalmaz meg a színházak műsorpolitikájával kapcsolatban, amelyeket teljesíteni kell a támogatások érdekében.

Kiemelten fontosnak mondható a kapcsolattartás a közönséggel, illetve a művészeti utánpótlást végző intézményekkel, a helyi közoktatási, közművelődési és felsőoktatási intézményekkel történő kötelező kapcsolattartás, hozzájárulás az oktató-nevelő programokhoz, illetve az azokban történő részvétel mértéke.

4.2. A zeneművészeti szervezetek támogatásának a feltétele

A zeneművészeti szervezetek esetében az eddig hatályos kettő kategória háromra változik. Az eddig hatályos két kategória gyakorlatilag egynek tekintendő, mivel a második kategória pusztán pályázati volt. Jelenleg ugyan nem esik szó a törvényben harmadik kategóriáról, azonban a sem nemzeti, sem pedig kiemelt jogállással nem bíró zenekar és énekkar továbbra is pályázhat a miniszter által felügyelt fejezeti előirányzatú pályázati forrásokra. A törvény külön határozza meg a zenekar és az énekkarral szemben támasztott feltételeket⁴³. Ilyen a zenekar/énekkar létszáma, hangversenyeinek a száma, opera közreműködéseinek a száma, ifjúsági hangversenyek, kortárs bemutatók száma, fizető nézők száma, valamint a kereskedelmi forgalomban megjelent hangfelvételek és képi anyagok száma.

Ezen feltételek teljesülése esetén a szervezet központi támogatásban részesülhet, amelynek az alapját az előző, lezárt évad adatai jelentik. Közzolgáltatási szerződés esetén a miniszter, illetve a fenntartó, továbbra is három évvel meghosszabbíthatja a szerződést a következő évek terhére.

A miniszter elsősorban a következő programokra írhat ki pályázatot⁴⁴:

- a) gyermek- és ifjúsági előadások bemutatásának támogatására,
- b) színházi nevelési programok támogatására,
- c) új magyar nyelvű, illetve hazai kisebbségi nyelvű színpadi művek és zeneművek, valamint kortárs magyar, illetve magyarországi drámák új bemutató keretében történő bemutatására,
- d) a tárgyévet megelőző évadban kiemelkedő művészeti teljesítményt nyújtó és az e törvényben meghatározott célok megvalósítása érdekében többletfeladatokat vállaló előadó-művészeti szervezetek támogatására,
- e) a kimagasló színvonalú és az e törvényben meghatározott célok megvalósítását előmozdító előadások országos és határon túli megjelenésére,
- f) a határon túli, Kárpát-medencei magyar előadó-művészeti szervezetek támogatására,
- g) jelentős nemzetközi színházi, táncművészeti és zeneművészeti fesztiválokon, vendégjátékokon való részvételre,
- h) szakmai dokumentációs és kutatási tevékenység támogatására.

A pályázaton nyertes, illetőleg központi költségvetési támogatásban részesülő előadó-művészeti szervezetet szigorú zárszámadási kötelezettség terheli. Az önkormányzat a támogatás rendeltetésszerű felhasználásáról a mindenkorli zárszámadás keretében és annak rendje szerint a

⁴³ 2008. évi XCIX. törvény 20§ (1) a.)-g.)

⁴⁴ 2008. évi XCIX. törvény 21.§ (1) a.)-h.)

tárgyév december 31. napjáig köteles elszámolni. A támogatásnak az adott év december 31-én feladattal terhelt maradványával a következő év június 30-ig kell elszámolni. A támogatásban részesült előadó-művészeti szervezet fenntartója (amennyiben több előadó-művészeti szervezetet tart fenn, szervezetenként), ennek hiányában az előadó-művészeti szervezet képviselője a központi költségvetési támogatás felhasználásáról a tárgyévet követő év június 30-ig az előadó-művészeti államigazgatási szerv részére szakmai és pénzügyi beszámolót készít. A beszámoló formai és tartalmi követelményeit, a benyújtásával és elfogadásával kapcsolatos részletes szabályokat a miniszter rendeletben határozza meg. A miniszter a pályázati pénzek elosztása érdekében a vonatkozó bizottság javaslatára szakmai kuratóriumot kér fel. A döntésre a kuratórium javaslata alapján, az előadó-művészeti bizottság tesz javaslatot. Ha a miniszter mégis úgy dönt, hogy a javaslattal ellentétes döntést hoz, akkor részletes indokolási kötelezettség terheli.

Az új szabályozás a környezet homogénné tételével, a nemzeti és kiemelt előadó-művészeti kategóriák egyaránt vonatkoznak mind a tánc és színházművészeti, mind a zeneművészeti szervezetekre. A támogatási összeg egy logikus elvárás rendszer alapján kerül meghatározásra, a korábban már részletezett feladatok mentén. A művészeti munka összértékelésénél a koncepció és az eredmények a legfontosabb támpontok, amelyeket mutatószámok alapján határoz meg a minisztérium (előadásszámok, prioritások, területi eloszlás, saját, vagy vendégprodukciók száma, stb.). A jogalkotó a változtatások során nem titkolta azon szándékát, hogy saját értékorientáltságát számon kérhetővé tegye és a minisztériumnak nagyobb, főleg diszkrécionálisabb beleszólást engedjen a kulturális élet eseményeibe. Ennek szellemébe illeszkedik az a rendelkezés, miszerint a miniszter egyéni, szubjektív elbírálási lehetőséget kap a nemzeti, illetőleg kiemelt előadó-művészeti szervezeti kategóriákba történő besoroláskor.

Javaslattevői joga a NEÉT előadó-művészeti szakmai bizottságainak van (zeneművészeti, táncművészeti és színházművészeti).

4.3.Pályázati rendszer:

Regisztráció nélküli előadó-művészeti szervezetek elsősorban pályázatok alapján tudnak forrásokhoz jutni. Ezek a pályázatok egyrészt a célzott, másrészt pedig a programra vonatkozó támogatási körökbe esnek. A pályázatokat minden esetben nyilvánosságra kell hozni, hogy a társadalmi kontroll maradéktalanul megvalósulhasson. Ennek megfelelően, a pályázat kiírója, a már végleges döntést követően a www.nka.hu; a www.eloadomuveszetiiroda.hu; és a www.kormany.hu oldalon nyilvánosságra hozza a pályázók névsora mellett azokat az információkat is, amelyek az igényelt támogatási összegre, a ténylegesen odaítélt támogatásra vonatkozik. A támogatási összeg nagyban függ a megvalósítani kívánt művészeti célnak a közösségi hasznosságától. Ennek szellemében kötelezően nyilvánosságra kell hozni az előadás célját, valamint a támogatott program megvalósulásának a konkrét helyét is. A nyílt verseny érdekében, nyilvánosan közlik a fent megjelölt internetes forrásokban a pályázók rész- és összpontszámait, valamint a kategóriánként külön meghatározott, a támogatások elnyeréséhez szükséges, minimálisan elérendő összpontszámot.

Az elbíráláshoz részletesen kidolgozott kritériumrendszer áll rendelkezésre, amelynek mentén egy szakértő zsűritagokból álló testület véleményezi a beadott pályamunkákat. Minden kategóriában általánosan vizsgálendő feltétel az, hogy a pályázó a művészeti tevékenységében mennyire következetesen viszi végig az adott vállalásait. Fontos szempont, hogy a szervezet nyitott legyen a változásokra, folyékonytárgyat mutasson az európai művészeti tendenciák honosítására oly módon, hogy az a magyar kulturális életbe integrálható legyen, összhangban a Magyarországon elvárt értékrenddel. Kiemelkedő értékelési szempont továbbá a pályázó következetes és szisztematikus módon felépített önértékelő és önépítő tevékenysége, amely predesztinálja a szervezetet arra, hogy a céljait effektív módon hajtsa végre. Az állam csak és kizárólag reális és megvalósítható tevékenységeket tud támogatni, ezért fontos, hogy már a pályázati folyamat elején kiszűrjék az irreális céllal rendelkező előadó-művészeti szervezeteket.

Az általános, minden esetben vizsgálendő kritériumrendszer mellett, a szakmai bírálóbizottság további négy szempontot vizsgál az előadó-művészeti szervezetek besorolásánál és a pályázati pénzek elosztásánál egyaránt.

4.3.1. Művészeti szempontok (0-9 pont):

A művészeti szempontok számbavételénél legnagyobb súllyal az alkotói jelleg meghatározása esik latba. Ez mutatja meg azokat, hogy a pályázó az eddigi munkásságában milyen mértékben hozott létre csak és kizárólag rá jellemző művészeti formanyelvet, illetve a tervszerű művészeti és gazdasági építkezés mennyire képezi részét az általános profilnak.

Fontos továbbá, hogy a szervezet kortárs produkciók megvalósítására is méltó és alkalmas legyen, innovatív irányban vonuljon fel esetlegesen évszázados értékeket, valamint a mai tartalmak mai formában is elérhetőek legyenek a publikum számára. Ez természetesen magában foglalja a kutatás kérdését is, hiszen az újító tevékenység nem értelmezhető a régi formák maradéktalan ismerete nélkül.

A felkészültség és a szakmai színvonal tekintetében fontos a hazai és a nemzetközi közönség véleménye, amely választ ad arra a kérdésre, hogy milyen a pályázó művészi munkájának tartalmi és formai színvonala. A tartalmi kérdések elsősorban a közlendő témához, míg a formai kérdések inkább az előadások infrastrukturális megvalósíthatóságára mutatnak rá. Abban az esetben, ha színházművészeti szervezetről beszélünk, a formai kritériumoknak fontos részét képezik a rendezés, valamint a koreográfia színvonala, a dramaturgia a zene, valamint a fénytechnika használata is.

Mindezen feltételek együtt határozzák meg azt a művészeti arculatot, amelyre hosszú távú profil kialakítása lehetséges.

4.3.2.Szakmai szempontok (0-9 pont):

A szakmai szempontok vizsgálatánál élesen el kell választanunk a „külső” és a „belső” szakmai szempontokat. *Külső szakmai szempontnak* a szakmai társadalomban való megjelenést érti a pályázati rendszer. Ehhez tartozik, hogy milyen színvonalat képvisel a szervezet a hazai és a nemzetközi közönség nézőpontjából, illetve a kritikusok szerint. Milyen nemzetközi és hazai művészeti fesztiválokon vállalt szereplést, rendelkezik-e és ha igen, akkor milyen művészeti díjjal, díjakkal? Részt vesz-e a szervezet valamiféle koprodukcióban, együttműködésben, illetve ehhez az együttműködéshez milyen hálózatépítés és média megjelenés társul.

Belső szakmai szempont nem jelent mást, mint a pályázó által kifejtett szakmai aktivitást. A pályázó szervez-e valamilyen workshop-ot, ha igen akkor milyen hangsúlyt fektet a társulatképzésre, önképzésre, részt vesz-e a fontosabb szakmapolitikai tanácskozásokon, vitákban, az ernyőszervezetek és a szakmai képviseleti szervezetek munkájában, valamint szervez-e ilyen jellegű rendezvényeket.

Nemzetközi jelenlét tekintetében szintén meghatározó szempont, hogy a művészeti szervezet mennyire viseli magán a magyar identitás jeleit, illetve milyen mértékben vett részt nemzetközi művészeti fesztiválokon, a részvételt a nemzetközi impresszáriók hogyan értékelték, valamint a szervezet esetlegesen egy csereprogram keretében fogadott-e külföldi partnert.

A szakmai szempontok közül az utolsó a multiplikáció, valamint a modellértékűség. Elsősorban arra vonatkozik ez a kritérium, hogy a szervezet a maga területén követendő példát állít-e mások művészeti tevékenységének a megvalósításához, illetve, hogy a pályázó szervezet dokumentáltan fordít-e kellő figyelmet a szakmai tudásának az átadására. Itt fontos szempont, hogy főiskolásokat, egyetemistákat fogadnak-e, önkéntes fiatalok részt vesznek-e a szervezeti rendszer építésében, valamint, hogy a meghatározó művészek és előadók publikációinak és nyilvános szerepléseinek a száma eléri-e az ésszerűnek tekinthető minimum szintet.

4.3.3.Társadalmi hatás (0-9 pont):

A társadalmi hatás mutatóit elsősorban úgy lehet meghatározni, hogy megnézzük az adott előadó-művészeti szervezet földrajzi és társadalmi lefedettségét. Ez jelen esetben nem jelent mást, mint magát az éves nézőszámot, az éves előadásszámot, illetve a földrajzi diverzifikáció kérdését. Fontos továbbá, hogy a pályázónak legyenek olyan programjai, amelyek a szociálisan hátrányos helyzetű csoportok számára is elérhetőek, illetve tekintettel legyen a közönségépítés pedagógiai hatásaira, legfőképpen az ifjúsági közönségnevelésre. Kiemelendő szempont továbbá a határon túli magyarsággal történő aktív és konstruktív együttműködésnek a fontossága, amely a közjogi aktusokon túl (kettős állampolgárság megadása), kulturálisan is hozzájárul a magyar nemzet egységének a megtartásához. A *transzparencia* elvéhez hűen elvárt, hogy a szervezetnek legyen a világhálóról is könnyen elérhető információs felülete, amely folyamatosan frissített és mindig tartalmazza az aktuális művészeti információkat. Közhasznúvá minősített szervezetek esetében kötelezően fel kell tüntetni a közhasznúsági jelentést, az elmúlt évadban elért főbb szakmai eredményeket, illetve a fontos gazdasági mutatókat.

4.3.4.Gazdasági szempontok (0-6 pont):

A 21. századi modern művészeti életben elképzelhetetlen lenne az, hogy egy hivatásszerűen működő előadó-művészeti szervezet gazdasági élete megszerzetlen legyen. A piaci szempontok figyelembevételét a kulturális szférában is igen erőteljesen követeli meg a szociális piacgazdaság. Ennek szellemében fontos kérdés egy pályázat esetében az, hogy a pályázó gazdaságilag stabilan és hosszútávon is kiszámíthatóan látja-e el a feladatait. Itt kell kiemelni, hogy ha a szervezetnek nincs reálisan is elfogadható költségvetése, amit a művészeti célok megvalósításához tud igazítani, abban az esetben az egész művészeti tevékenység kérdőjeleződik meg.

A művészetek modern kibontakozása mindazonáltal nem igen képzelhető el aktív állami szerepvállalás nélkül, hiszen a kultúra pusztán piaci finanszírozása lehetetlen. Ugyanakkor az állami preferenciák körébe tartozik, hogy a pályázó maximálisan kihasználja azok az gazdasági lehetőségeket, amelyek az ő tevékenységében rejlenek, így az állam kvázi csak „kipótolja” a működéshez szükséges összeget. Egy ilyen művészeti szervezet elsődleges gazdasági preferenciája nem is lehet más, mint a jegybevételek növelése, a működési kiadások csökkentése, valamint az, hogy minél nagyobb arányban vegyen részt nyertes pályázatokon, ezáltal is több forráshoz jutva. Ezek az állandó és alkalomhoz kötött pályázatok elsősorban az Nemzeti Kulturális Alap (NKA) által érhetőek el, illetve a miniszter által felügyelt, fejezeti kezelésű előirányzatból igényelhető. A hazai finanszírozási lehetőségek mellett fontos, hogy a pályázó a olyan külső piaci forrásokat is bevonjon, amelyek egyébként nem, vagy csak nagyon kis mértékben kerülnének a kulturális pénzügyi áramlásba.

4.3.5. Jogorvoslati eljárás

A pályázati döntés ellen a pályázó természetesen jogorvoslati kérelmet nyújthat be, az Emberi Erőforrás Minisztérium (EMMI), Művészeti Főosztályára. A kérelmet a pályázati döntéstől számított 8 napon kell eljuttatni a minisztérium részére, a mindenkori kultúráért felelős miniszternek címezve. A miniszter, a jogorvoslati kérelem kézhezvételétől számított 30 napon belül dönt a felhozott érvekkel kapcsolatban, a másodfokú eljárásról a pályázó írásban kap értesítést.

4.3.6. Szerződéskötés

A támogatási szerződés megkötésének feltétele az, hogy a pályázó minden jogszabályi előírásnak maradéktalanul megfeleljen. Az olyan további feltételeket, mint például a szerződéskötés határideje, a kedvezményezett fél részére megküldött támogatási döntésről szóló értesítés tartalmazza.

4.3.7. A támogatás folyósítása

A támogatási összeg kifizetése a körülményektől függően történhet egy összegben, illetve több részletben is. Az egyösszegű folyósításra abban az esetben kerülhet sor, ha a pályázat tartalmazza az ezt megalapozó pénzügyi és szakmai indoklást, további maradéktalanul megfelel a hatályos jogszabályi feltételeknek⁴⁵. A támogatások folyósítására, a szerződés mindkét fél általi aláírását követően, a szerződésben meghatározott időpontban és feltételek szerint kerül sor.

4.3.8. A támogatás elszámolása és ellenőrzése

⁴⁵ Ávr.72.§ (1)-(2); Ávr. 76.§, illetve 368/2011 (XII.31)

A nyertes pályázó az elnyert pénzüsszeget csak a szerződésben feltüntetett célokra használhatja, az előre megjelölt módon. A szervezet minden naptári évben köteles a támogatás felhasználásáról, a szerződés és a gazdálkodására vonatkozó előírások szerint számot adni. A pályázatban leírt, illetve a pályázati eljárás során keletkező adatok közhasznú adatnak minősülnek, a” Közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról” szóló 2007.évi CLXXXVI. törvény alapján, a pályázat előre meghatározott adatait a kiíró a lebonyolítón keresztül közzéteszi a kormány által meghatározott (www.kozpenzpalyazat.gov.hu) központi portálon.

A támogatási összegek eloszlása a 2011. évi CLXXXVIII. törvény (Magyarország 2012. évi központi költségvetéséről) értelmében, a következőképpen történik:

Nemzeti Kulturális Alap	10,166 millió forint
I. kategóriába besorolt színházak és bábszínházak fenntartói ösztönző hozzájárulása	4587,1 millió forint
Az I. és II. kategóriába besorolt színházak, bábszínházak művészeti ösztönző részhozzájárulása	5606,5 millió forint
A III. kategóriába besorolt balett és táncgyűttesek költségvetési támogatása	53 millió forint
A IV. kategóriába besorolt színházak, bábszínházak költségvetési támogatása	176,4 millió forint
Az V. kategóriába besorolt szabadtéri színházak, nemzeti és etnikai kisebbségi színházak pályázati támogatása	286,5 millió forint

Az I. kategóriába besorolt zenekarok központi költségvetési támogatása	1070,1 millió forint
Az I. kategóriába besorolt énekkarok központi költségvetési támogatása	105,8 millió forint

A fenti adatokból kiderül, hogy a teljes állami támogatás hozzávetőlegesen **22514 millió forintit tesz.**

5.Az előadó-művészeti munkavégzés helyzete, fontosabb szabályai ⁴⁶

Az előadó-művészeti munkavégzés Magyarországon meglehetősen vegyes képet mutat. A munkaviszony mellett kialakult számlázási kötelezettség következtében elterjedtek a kényszervállalkozások, amelyek azt eredményezték, hogy az egyes művészek bizonyos helyzetekben vállalkozónak, más helyzetekben munkavállalónak minősültek. Külön kérdésként vetődik fel, hogy vajon a művész mire vállalkozik, milyen eredményt hoz létre, hiszen a koncert megvalósulása a koncertszervező menedzsment eredményeként értékelhető. A művészeti szakszervezetek szövetsége, észlelve a kialakult helyzet problematikáját javaslatot tett egy új, speciális jogállású munkavállalói, művészi státusz létrehozására, amely ötvözte volna a polgári jogi elemeket a klasszikus munkajogi elemekkel. A szövetség javaslatainak célja az előadó-művészeti jogegyenlőség és esélyegyenlőség megvalósítása volt, amely mint egy vezérmotívum, minden javaslatot jellemzett.

⁴⁶ 2008.évi XCIX. törvény 25§-36§

Ez természetesen dogmatikai akadályokba ütközött, hiszen a magánjogi szabadság és a munkajogi kötöttségből származó előnyök (mint például a végkielégítés, szabadság, indoklási kötelezettség, maximum 5 éves határozott idejű jogviszony, munkanélküli ellátás) ötvözése nehézségek elé állította a jogászokat és heves minisztériumi ellenállásba ütközött. A funkcionális minisztériumok elutasították a javaslatot, ennek következtében az egyéni művészi munkavállalói státus nem valósulhatott meg. Mindazonáltal egy ilyen speciális jogállás létrehozása nem idegen sem a nemzetközi gyakorlattól, sem a magyar jogalkotástól. Magyarországon speciális védelemben részesülnek például a borászok, méhészek, vagy akár a mezőgazdasági őstermelők is, az ő helyzetük azonban abban mégis eltérő, hogy jogaikat és kötelezettségeiket nem szabályozza külön státustörvény.

A művészek helyzetét tovább bonyolítja az a tény, hogy a valódi művészeti alkotások létrejöttéhez teljes művészi szabadságra van szükség, amely szabadság végül is problémát jelent az állami támogatások igénylésénél, ugyanis az az álláspont is megalapozottnak mondható, hogy az állam mégsem fog bármire fedezetet nyújtani. Az ilyen problémák kiküszöbölésére nyújt megoldást a Nagy-Britanniai művészeti finanszírozási rendszer (Arts Council-ok rendszere), azonban a magyar a magyar pénzügyi kultúrában még nem honosodott meg teljesen a művészeti alkotások magas szintű magántámogatási fórumainak a kiépítése. A nemzetközi gyakorlatban mindazonáltal tetten érhető az egyéni művészi státus jelenléte. Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének (UNESCO) a művész státuszáról szóló ajánlásával megfogalmazza azokat az alapfeltételeket, amelyek teljesülése elengedhetetlenül fontos a művészi élet kiteljesedéséhez. Természetesen egy ilyen egyezmény csak a legfontosabb minimumszabályokat rögzítheti (olyanokat, mint például a művészeti élet szabadsága), hogy azok a társadalmilag-gazdaságilag kevésbé fejlett országok számára is viszonylag egyszerűen adaptálható legyen. Az 1997-es párizsi határozat, a módosításaival tovább konkretizálta a jogköröket, de alapvetően az általános meghatározások lefektetésénél tovább nem ment. Kanadában egyébként létezik egy „speciális jogállású természetes személy” státusz az előadó-művészi tevékenység elősegítése érdekében, azonban a két ország eltérő törvényhozási hagyományai miatt változtatások nélkül a kanadai megoldás nem adaptálható.

Az egyéni művészi státusz kérdésének a lényege, hogy milyen adófizetési és közteherviselési feltételeket kell teljesíteni. Fontos kérdést jelentenek a szociális ellátások, a társadalom-biztosítási, adózási, munkanélküli ellátási, közteherviselési kérdések, de ezeken felül meg kell teremteni a szabadságjogok biztosítását, valamint a művészeti élet foglalkoztatási lehetőségeinek a pontos nyomon követését is. Néhány problémára, a művészeti kezdeményezésektől függetlenül, választ jelentett az egyszerűsített közteher viselési hozzájárulás megjelenése.⁴⁷ Ez egyszerűbb és átláthatóbb feltételeket biztosított nemcsak a művészek számára, hanem a társadalom széles rétegének a részére, mivel a szerződés típusától független kedvezményeket vezetett be. A törvény, az abban felsorolt foglalkozásnak megfelelő tevékenységet munkaviszonyban, vagy vállalkozási, megbízási szerződés alapján folytató magánszemélyekre és a magánszeméllyel e szerződéses kapcsolatban álló munkáltatókra, kifizetőkre terjed ki. Ennek következtében a korábbi elutasított kérések egy igen meghatározó csoportja mégiscsak valóra vált.

A 78/2005 FMM-PM irányelv pontosan meghatározza a munkaviszony és a vállalkozási jogviszony között fennálló különbségeket, ezeket szigorúan büntetni rendeli, így fokozatosan visszaszorul az ál-szerződések gyakorisága, ezek helyébe az Mt által szabályozott munkajogi, illetve közalkalmazotti jogviszony kerül.

Az alábbiakban az Emtv. munkavégzésre vonatkozó speciális szabályait tekintjük át, amelyek a törvényt külön fejezetében találhatók meg.

5.1. A munkaviszony létrejötte

⁴⁷ 2005.évi CXX.törvény „EKHO”

A művészeti munkakörben történő munkavégzésre főszabály szerint a Munka törvénykönyve⁴⁸, valamint a Közalkalmazottak Jogállásáról szóló törvény⁴⁹ rendelkezéseit kell alkalmazni bizonyos speciális szabálycsoport kivételével. A művészeti munkaköröket külön jogszabály állapítja meg.⁵⁰ A munkáltató bizonyos esetekben eltekinthet a művész-munkavállaló képesítésének követelményétől, ha a munkavállaló bizonyos feltételeknek és elvárásoknak megfelel. Az eltekintésnek több formája is van, melyek elsősorban az időtartamra vonatkoznak.

1. *határozott időre* tekinthet el a végzettségtől a munkáltató, ha a munkavállaló kimagasló művészeti tevékenység nyújtására alkalmas. Az időtartamot pontosan meg kell határozni és azt a munkaszerződésben is egyértelműsíteni kell. Ez esetben 3 éven belül meg kell kezdeni a szakképesítés megszerzésére irányuló tanulmányokat, melyekről a munkavállalónak a munkáltató felé igazolást kell betérjesztenie. A tanulmányok megkezdése után tíz éven belül köteles bemutatni a szakképzettség megszerzését igazoló okiratot (alap, vagy mester szintű felsőoktatási végzettség, illetve az Országos Képzési Jegyzékben szereplő OKJ-s végzettség, vagy ezekkel egyenértékű külföldi szakmai igazolás).

2. *határozatlan időre* tekinthet el a munkáltató a végzettségtől, ha a munkavállaló a művészeti teljesítményéért valamilyen kimagasló elismerésben részesült, így különösen Kossuth-díj, Erdemes Művész-díj, Kiváló művész díjjal tüntették ki.

A munkaszerződés egyéb kikötés hiányában határozatlan időre jön létre.

A határozott időre kötött munkaszerződés maximális időtartama nem haladhatja meg az Mt-ben meghatározott 5 évet, hasonlóan a többi foglalkoztatási területek szabályaihoz. A művészi és a művészeti munkakör betöltésére létesített határozott idejű foglalkoztatási jogviszony - ha a felek eltérően nem állapodnak meg - az évad végéig tart. Művészi és művészeti munkakörben határozott időre létesített foglalkoztatásra irányuló jogviszony esetén a munkáltató a továbbfoglalkoztatásra irányuló igenlő vagy nemleges nyilatkozatát legkésőbb a határozott időtartam lejáratának évében március 1-jéig írásban közli a foglalkoztatottal. Ha a munkáltató elmulasztja a meghatározott nyilatkozat megtételét, köteles a foglalkoztatottat - annak kérésére - legalább a lejárat szerződésnek megfelelő feltételekkel továbbfoglalkoztatni. A munkáltató a jogviszony meghosszabbítására vonatkozó részletes ajánlatát legkésőbb március 31-ig írásban közli, a munkáltató ajánlatára pedig a foglalkoztatott április 30-ig írásban nyilatkozik.

A művészi munkakörben foglalkoztatottat a munkáltató teljes munkaidőben foglalkoztatja, ha az évadonként teljesítendő előadásszám - ide értve a (4) bekezdésben foglalt kivételt is - megvalósul.⁵¹

5.2.A munkaviszony megszüntetése

A művész munkaviszonya egyoldalúan megszüntethető a munkáltató által, ha az a szerződésben megállapított előadásszám minimálisan 40%-án nem tudott művészi teljesítményt nyújtani (sérülés, stb.) és valószínűsíthetően a következő évadban sem fog tudni. A törvény nem

48 1992. évi XXII. törvény

49 1992. évi XXXIII. törvény

50 122/2011 (VII.15.) Kormányrendelet

51 2008. évi XCIX. törvény 31 § (3)

a) színművész és bábszínész esetében legalább 80 előadás,

b) magántáncos esetében legalább 40 előadás,

c) magánénekes esetében legalább 40 előadás,

d) artistaművész esetében legalább 100 előadás,

e) segédszínész esetében legalább 120 előadás,

f) csoportos szereplő esetében évadonként 160 előadás.

határozza meg pontosan azt, hogy a teljesítménynek milyen okból kifolyólag kell elmaradnia, ezért gyakorlatilag ez a passzus mindenre alkalmazható. Jelen esetben a szak specializált problémákra tekintettel célszerűbb volna esetcsoportokat meghatározni (pl. önhiba, sérülés, betegség stb.), különbséget téve aközött, hogy a sérülés a művészeti teljesítménynyújtás következménye-e, vagy sem.

Ha a munkáltató a fenti ok alapján szünteti meg a határozatlan idejű jogviszonyt, a foglalkoztatottat az Mt. 95. § (4) bekezdésében, illetve a Kjt. 37. § (6) bekezdésében meghatározotton felül - kollektív szerződésnek a foglalkoztatottra nézve kedvezőbb rendelkezése hiányában - a munkáltatónál fennálló összefüggő jogviszonnyal arányosan, átlagkeresetének megfelelő további végkielégítés illeti meg.⁵²

5.2.1. A zeneművészeti szervezetekre vonatkozó különös szabályok ⁵³

A zenekari és énekkari szabályozás tekintetében több okból kifolyólag is speciális szabályozási rendszerre van szükség, ugyanis mind az előadó-művésznak, mind a szervezetnek tisztában kell lennie a következő évre történő személyi alkalmazásokkal kapcsolatban, ugyanis ez elengedhetetlenül fontos az évad tervezhetőségéhez, ezért ezeket a megállapodásokat is törvény is sürgeti azzal, hogy rövid kommunikációs határidőket biztosít a feleknek.

A munkáltató a jogviszony meghosszabbítására vonatkozó részletes ajánlatát legkésőbb a szerződés lejártát megelőző három hónappal írásban közli, a munkáltató ajánlatára pedig a foglalkoztatott egy hónapon belül írásban nyilatkozik.

A zenekari, énekkari, illetve tánckari tagot a munkáltató teljes munkaidőben foglalkoztatja, ha a munkaszerződésben előre meghatározott előadásszám a törvényi elvárásoknak megfelel.⁵⁴

A zenekari és énekkari tag esetében a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létrehozásának feltétele az eredményes szakmai próbajáték, illetve próbaéneklés, amelyek meghirdetésére vonatkozó szabályokat a miniszter rendeletben állapítja meg, tehát a jogalkotási hatásköre itt is számottevő. Zenekari tag, énekkari tag és tánckari tag határozott időre létesített foglalkoztatására irányuló jogviszony esetén a munkáltató a továbbfoglalkoztatásra irányuló igenlő vagy nemleges nyilatkozatát legkésőbb a határozott időtartam lejáratára előtti négy hónappal írásban közli a foglalkoztatottal. Ha a munkáltató elmulasztja a meghatározott nyilatkozat megtételét, köteles a foglalkoztatottat - annak kérésére - legalább a lejáró szerződésnek megfelelő feltételekkel továbbfoglalkoztatni.

5.3. A vezetői munkakör betöltésére vonatkozó különös szabályok

52 2008.évi XCIX. törvény 30§ (4)

a)tíz éves jogviszonya után négyhavi,

b)tizenöt éves jogviszonya után nyolc havi,

c)húsz éves jogviszonya után tizenkét havi

átlagkeresetének megfelelő további végkielégítés illeti meg.

53 2008.évi XCIX. törvény 37§,38§

54 2008.évi XCIX. törvény 38.§ (5)

a)zenekar esetében legalább 40 hangverseny,

b)énekkar esetében legalább 32 hangverseny,

c)balett- vagy táncegyüttes esetében legalább 40 balett-, tánc- vagy mozgásművészeti előadás, vagy

d)zenekar, énekkar, balett- vagy táncegyüttes évadra vonatkozó szolgálatszáma legalább 80%-ának teljesítését írja elő.

A költségvetési szervként működő előadó-művészeti szervezet vezetőjét kötelezően pályázati úton, a fenntartó nevezi ki az SZMSZ, valamint a jogszabályi előírások figyelembevételével, határozott időtartamra. A munkáltatói jogkör gyakorlója, a pályázat véleményezése céljából, egy szakmai bizottságot kér fel, amelynek tagja az érintett művészeti bizottság négy tagja, a miniszter képviselője, az előadó-művészeti szervezet közalkalmazotti tanácsának egy képviselője, a reprezentatív szakszervezet képviselője, továbbá a munkáltatói jogkör gyakorlójának két képviselője.⁵⁵

6. Végrehajtási rendeletek:

A támogatási és a kategorizálási szabályváltoztatások miatt számos végrehajtási rendelet megjelenése várható. A korábbi finanszírozási feltételekhez kötődő szabályozás⁵⁶ helyett új jogszabályok várhatóak. A 2008-ban felhatalmazás alapján elvárt próbajátékokról szóló kormányrendeleti szabályozás a mai napig nem jelent meg, azonban az egyeztetés a művészeti szakszervezetekkel a rendeletalkotással kapcsolatban folyamatos. Az új, érvényes törvényhez kapcsolódó legfontosabb végrehajtási rendelet a szakirányú végzettségek meghatározását tartalmazza⁵⁷.

A kormányrendelet melléklete meghatározza azok a speciális munkaköröket, amelyek betöltéséhez szakirányú felsőfokú végzettség, vagy szakirányú szakképesítés szükséges⁵⁸.

Szakirányú felsőfokú végzettségnek számít az alap, vagy mesterképzési szakon szerzett felsőfokú végzettség, illetőleg a korábbi felsőoktatási képzési rendszerben megszerzett főiskolai és egyetemi oklevél.

Szakirányú szakképesítésnek számít az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakképzettséget igazoló bizonyítvány, illetőleg az olyan végzettség, mely tartalmában megfeleltethető az Országos Képzési Jegyzékben foglalt követelményeknek. Ha a munkavállaló a fenti követelményeknek nem felel meg és tíz évnél kevesebb ideje van hátra a nyugdíjkorhatárig, akkor változatlan feltételekkel foglalkoztatható tovább. Abban az esetben, ha tíz évnél több ideje van hátra a nyugdíjkorhatárig, csak abban az esetben foglalkoztatható tovább, ha a rendelet hatálybalépésétől számított három éven belül elkezdődik a szükséges szakképzettség megszerzéséhez szükséges tanulmányokat, a tanulmányok megkezdését igazolja és a szakképzettséget bizonyító okiratot tíz éven belül bemutatja⁵⁹.

Nemcsak az Emtv szabályozása változott meg számottevően az utóbbi időszakban, hanem több végrehajtási rendelet is hatályát veszítette, helyettük újak léptek életbe.

Hatályon kívül helyezésre került a **7/2009(III.4) OKM** rendelet, amely az előadó-művészeti szervezetek nyilvántartását volt hivatott szabályozni. Helyébe a **14/ 2010 (XI.25) NEFMI** rendelet lépett, amely részletesen szabályozza a hatósági eljárásokról és a kötelező adatszolgáltatással összefüggő helyzeteket. A **11/2009 (III.6) OKM** rendelet helyébe pedig a **13/2012 (III.6) NEFMI** rendelet lépett, az igazságszolgáltatási díjak meghatározásának tárgykörével kapcsolatban. Az előadó-művészeti államigazgatási szervként eljáró, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal ugyanis hatósági jogkörökkel is rendelkezik ezen a területen, amelynek értelmében jogosult közigazgatási díjtételek kiszabására.

55 2008.évi XCIX. törvény 39.§ (6)

56 7/2009 OKM rendelet

57 122/2011 (VII.15) Kormányrendelet

58 122/2011 (VII.15) Korm. rendelet 2.§

59 122/2011 (VII.15) Korm. rendelet 3.§

Várhatóan 2013 második félévig marad hatályban a **6/2010 (II.4) OKM** rendelet, amely az előadó-művészeti szervezetek beszámolóinak formai követelményeit és az elszámolásuk módját tartalmazza.

Az új támogatási és besorolási rendszer szükségszerűvé teszi a szabályzat részletes felülvizsgálatát, így további jogszabályi változtatások várhatóak ezen a területen 2013-ban.

Ezzel összefüggésben jelent meg a **27/2012 NEFMI** rendelet, a zenekari pénzek elköltésére vonatkozó szabályozással.

A törvényi előírások rendeleti szintű kibontása folyamatosnak mondható, de még mindig vannak olyan területek (pl. próbajáték), ahol teljes mértékben hiányzik a jogszabályi lefedettség.

Összegzés

Megállapítható, hogy az előadó-művészek jogállása meglehetősen komplex terület, ide tartozik a szerzői jogi kérdésektől a támogatás-fenntartás szabályin át a foglalkoztatási szabályokig sok szabályozási tárgy.

Az előadó-művészek jogállásának szabályozásából azonban számos alapvető fontosságú dolog hiányzik. A vonatkozó törvényi szabályozás nem határozza meg az egyéni művész „státuszjogait”, a nyugdíjra, munkanélküli ellátására vonatkozó speciális szabályokat, az adóztatási szabályokat az egyéni munkavállalónál, melyekre egyébként a szakszervezeti törvényjavaslat konkrét, szakmai javaslatot is tett. Emellett a művészeti szervezetek jelenlegi kategorizálása nem alkalmas a színvonal le mérésére. Ami a támogatási rendszer illeti, a Nemzeti Kulturális Alap mellé kellene egy kisebb, a nagy projektek helyett az egyéni pályázókat előnyben részesítő alapítvány, az átstrukturálendő normatív támogatási rendszer mellé. A számos speciális munkajogi szabály ellenére a törvény nem rendelkezik a művész munkavállaló munkanélküli ellátásnak biztosításáról, az egyéni művész munkavállalóra semmilyen speciális szabályozást nem ír elő, pedig a szakma specifikussága mindenképpen megkívánná. Álláspontom szerint szükséges lenne egy, a német támogatási rendszerhez hasonló hazai struktúra bevezetése, amely szerint az a multinacionális vállalat, amelyik egy meghatározott, nagyobb összeggel hajlandó támogatni egy művészeti alkotás létrejöttét, a támogatási összeget egy az egyben visszaigényelheti az adójából. Ez gyakorlatilag egy közvetett állami támogatási formaként is felfogható, ugyanakkor mindhárom fél számára kiemelkedően hasznos lenne, ugyanis a művészek forráshoz jutnának, a vállalat hosszú távú profilja részévé tudná tenni a magas kultúra támogatását, az állam felé pedig még fogyasztást is generálhatna. Nem lehet egyelőre előrelátni azt sem, hogy az új Munka Törvénykönyvének bevezetése mennyiben változtatja meg a művészeti munkavégzés szabályait, valamint a kollektív szerződésekre vonatkozó új szabályozás mit fog hozni a művészeti foglalkoztatási adatokra vonatkozóan.

További kérdéseket vet fel a felsőoktatási törvény⁶⁰, melynek értelmében a végzett hallgató, a támogatott állami féléveinek a kétszörösét köteles Magyarországon ledolgozni, illetve ha ezt nem szeretné, akkor kötelezően vissza kell fizetnie a tandíjat. Ez a zenészek esetében egy sor speciális problémát vet fel, ugyanis a zenész életmód egyik nélkülözhetetlen velejárója a külföldi fellépések vállalása, időszakonként visszatérően hosszabb külföldi turnék megvalósítása. Kérdést jelent, hogy ez miképp illeszthető be a fenti filozófiába, valamint, hogy ez a gyakorlatban miképp fog megvalósulni a szabadúszó előadó-művészek körében.

Az Emtv. megjelenése hiánypótló volt 2008-ban. Túlzás lenne azonban azt állítani, hogy a törvény nem töltötte be e hozzá fűzött várakozásokat, ugyanis számos olyan, eddig nem szabályozott kérdésre adott választ, mint az előadó-művészeti szervezetek kategorizálása, állami támogatásuk szabályainak törvényi szintre emelése, illetve a művész munkavállalók igényeit kielégítő speciális szabályozásoknak a kérdései.

60 2011. évi CCIV. törvény

FORRÁSJEGYZÉK

1. MŰVÉSZETI SZAKSZERVEZETEK SZÖVETSÉGE által alkotott „*A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása*” törvényjavaslata
2. MŰVÉSZETI SZAKSZERVEZETEK SZÖVETSÉGE ÁLTAL ALKOTOTT „*A művészeti élet szabadságáról, a művészeti élet szervezeteiről és a művészek jogállása*” törvényjavaslata - Értelmező rendelkezések.
3. Parlamenti irományok: T/318 (2010.07.05.); T/317 (2010.07.05.); T/3358 (2011.06.27.)
4. ROBERT LACOMBE: *Az előadóművészetek támogatási politikái Európában*
Fordította: Fejér Tamara, Hajós Katalin, Kolesár Krisztián, Újvári Pintér György
Kézirat, 2004. október
5. SZABÓ ZSOLT: *A magyar zenei élet jogi környezete* (Kézirat)
6. SZABÓ ZSOLT - RIMASZÉCSI JÁNOS: *A magyar előadó-művészet közjogi környezete*, In: RIXER ÁDÁM (szerk.): *Állam és közösség. Tanulmánykötet. KRE-ÁJK, Budapest, 2012.214.o*

Hivatkozott jogszabályok:

1. **2008. évi XCIX. törvény** az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól
2. **1999.évi LXXVI. törvény** a szerzői jogról
3. **1993.évi XXIII törvény** a Nemzeti Kulturális Alapprogramról
4. **1999. évi CLVI. törvény** a Közhasznú Szervezetekről
5. **1997. évi CXL. törvény** a Közművelődésről
6. **2001.évi LXIV. törvény** a Kulturális Örökség Védelméről
7. **1959.évi IV. törvény** a Polgári Törvénykönyvről

Nemzetközi Egyezmények:

- 1.**1976.évi 8. tvr.** *Egyesült Nemzetek Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya*
- 2.**1976.évi 9. tvr.** *Az Egyesült Nemzetek Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya*
- 3.**2004.évi LXIX. törvény** *Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről*
- 4.**1998.évi XLIV. törvény** *az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló, 1961-ben, Rómában létrejött nemzetközi egyezmény*

Interjúalanyok:

1. Devich János, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, rektori tanácsadó
2. Dr. Gyimesi László, Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtitkára
3. Tarda Orsolya, Emberi Erőforrások Minisztériuma, tisztségviselő